

711.72 5

An. VI. Nr. 19-20.

LUCEAFĂRUL.

Sibiu, 16 Octobrie st. v.

1907.

SUMARUL.

M. S. Rimniceana	„Propilee” artistice.	Nic. A. Berindei	Petra.
V. Alba	Cântec (poezie).	Maria Canțan	Departa (poezie).
I. Agârbiceana	Nepotriviri (navelă).	I. U. Sorica	Linște (poezie).
I. U. Sorica	Cântec (poezie).	D. Nana	Unei logodnice (poezie).
G. Marna	Monamente antice din Roma: Foral lui Cezar. Foral lui August. Foral lui Vespasian și Nerva. Foral lui Traian.	Cronică:	Literatura pentru tinerime. Grigoresca. Moravari. Z. Bărsan și I. Agârbiceana. Sărbările meseriașilor din Sibiu. Paterea întanerecalai. La tribunal. Știri. Poșta redacției.
I. U. Sorica	Floare târzie (poezie).		
Virgil Caraiivan	Urșal, Leul și Râșal (poveste).		

Ilustrațiuni: Tejal lui Eminescu (din grădina Copoalui — Iași). Interior de casă din Pianal de sus. Vederi din Roma: Foral roman.

ABONAMENT:

Austro-Ūngaria:

1 an 12 cor. Ed. de lax 20 cor.
6 luni 6 „ „ „ „ 10 „

Ediția pentru preoți, învățatori și studenți: 1 an 7 cor.

România și în Străinătate:

1 an 16 cor. Ed. de lax 25 cor.
6 luni 8 „ „ „ „ 13 „

Ediția pentru preoți, învățatori și studenți: 1 an 12 Cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 banii în mărci postale.

Abonamentele, plătit în înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul”, Sibiu (Nagyszeben).

AVIZ.

A apărut în edit. revistei noastre, cu colaborarea: I. Al. Brătescu-Voinești, Mihail Sadoveanu, O. Goga, Maria Canțan, I. Bassarabescu și A. Tăslăuanu,

A. O. Maior:

„Biblioteca Copiilor și a Tinerimii”.

Vol. III.

Acest volum, alcătuit și îngrijit de redactorul revistei noastre Oct. C. Tăslăuanu, conține foarte frumoase ilustrațiuni; este unul dintre cele mai reușite, având, pe lângă un cuprins educativ și recreativ, și o valoare literară și artistică. Ca oricine să și-l poată procura cu ușurință, formatul e mai mic ca la primele 2 vol. iar prețul numai 1 cor. în Austro-Ūngaria și Lei 1.30 în România și străinătate.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ

sub îngrijirea dlor: Octavian Goga și Octavian C. Tăslăuanu.

Cu colaborarea dlor: I. Agârbiceanu, I. Al. Bassarabescu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. I. Borcia, I. Ciocârlan, V. Cioflec, Al. Ciura, Maria Cunțan, Elena Farago-Fatma, Dr. I. Lupaș, Dr. G. Murnu, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Simionescu-Râmnicănu, I. U. Soricu.

ORICE REPRODUCERE OPRITĂ.

„Propilee“ artistice.*)

— O introducere la un șir de studii asupra artei Apusului. —

Un fel de »propilee« ca acele pe care Goethe o încercat să le fundeze, la sfârșitul secolului al XVIII-lea, pentru cultura artistică a poporului german, sunt necesare azi la noi pentru același scop. Fără un Goethe românesc, ele ar fi niște propilee liliputian e. Dar tocmai prin lipsa

geniului, scăpând de înălțimea nefastă existenței lor în Germania, poate că propileele românești ar satisface mai bine un scop practic: mediocrități răspunde cel mai bine nevoilor practice.

Acest scop de altfel nu trebuie să fie o educație. Nu e nimic mai nesuferit publicului decât să

*) Revista aceasta a adus multe jertfe pentru crearea unei culturi literare și artistice la noi. Din 1903, de când a căzut asupra umerilor noștri cinstea și sarcina grea de a conduce »Luceafărul«, am făcut tot posibilul, în marginile modestelor noastre puteri, de a grupa în jurul revistei pe cei mai buni scriitori ai noștri, de a populariza prin dări de seamă operele mai de seamă ale literaturii noastre și de a face cunoscut publicului ardelean creațiunile pictorilor și sculptorilor români, după reproduceri fotografice și prin scurte articole informative. Nu e locul aici să constatăm întrucât au contribuit și stăruințele noastre la dărâmarea zidurilor chinezești dintre sufletele fraților, întrucât puterile noastre au reușit să ajute crearea unei culturi românești unitare. Aceasta o va face viitorul.

Gândul nostru ne poartă acum mai departe. Am vrea să arătăm cetitorilor noștri și frumsețile veșnice, plămuite dincolo de hotarele pământului nostru. Operele de artă ale apusului, pe cari puțin dintre ai noștri au norocul și mijloacele să le cunoască direct, vor fi reproduse și comentate, rând pe rând, pe paginile acestei reviste. Astfel cetitorii vor avea posibilitatea, pe lângă operele de artă românești, să cunoască și pe cele din străinătatea înaintată în cultura.

O cultură artistică serioasă nici nu se poate închipui fără cunoașterea operelor de artă clasică, după cum nu ne putem închipui nici un fel de cultură adevărată, care să trăiască izolată de puternicile curente ale culturii universale. Apropierea cetitorilor noștri de comorile de frumseți din apus ne-a preocupat încă din 1905, dar abia în cursul anului acesta am reușit să ne răscumpărăm cu-vântul, prin »Monumentele antice din Roma«, scrise de

dl G. Murnu, care a binevoit a ne promite că, după terminarea acestora, va continua cu un studiu asupra artei grecești.

Prin articolul de mai sus dl Simionescu Râmnicănu, la rugăminta noastră, ne promite că va scrie o serie de studii asupra picturii, începând cu Renașterea din Italia. Și rând pe rând, vor urma toate creațiunile artei plastice din apus. Așa că »Luceafărul«, în curs de mai mulți ani, va cuprinde o întreagă istorie a artei, bogat ilustrată.

Idealul ar fi ca întreaga să fie scrisă de unul și același autor. Cum însă aceasta nu e cu putință, e ușor de înțeles că vor fi și diferențe de păreri în felul de a înțelege și analiza operele de artă din diferitele epoci. După cum e, și va fi, o deosebire între aceste studii și între articolele mai mult impresioniste pe cari le publicăm asupra expozițiilor de artă și asupra operelor artiștilor din zilele noastre. Acesta e un neajuns pe care nu-l putem înlătura și cu care se pot împacă foarte ușor cetitorii, fiindcă scopul nostru nu e să-i convingem, să-i câștigăm de aderenți pentru vre-una din teoriile estetice, ci să le dăm posibilitatea să-și facă singuri o idee despre comora artistică din străinătate și să le atragem atențiunea asupra bogăției de frumseți a altor neamuri.

Astăzi, când valurile mișcării democratice încep să huc și la pragul poporului nostru, trezind nouă idealuri, nouă îndatoriri în interpretarea vieții și premenindu-ne sufletul cu nădejdi îndrăznețe, — trebuie să lucrăm din răspu-teri ca să cucerim cât mai mult din cultura altor neamuri.

Arta, ca și știința, nu se poate democratiza decât într'un singur fel:

Ridicând mulțimea, la înălțimea lor!

O. C. T.

✓ 9 2305

UNIVERSITATEA
BIBLIOTECA
FIZICĂ

Univ. "Petru Maior" Tg. Mureș

094662 2613

învețe ceva, ce vine afișat ca să-l învețe. În-vățat nu se lasă nimeni cu plăcere. Și apoi educarea publică, ceea ce obiceiul se chiamă a transpune »pe înțeleșul tuturor«, nu e decât împușinarea, trivializarea, a ceea ce au gândit cei mari. Învățătura de aceasta slăbită, subțiată, făcută în doze hotărâte, nu cultivă pe nimeni. Ea face numai parveniți... și aceștia sunt mătrăgună 'n grâu. Numai acea cultură pe care cineva și-o dobândește singur, care, absorbită adânc în setea de lumină, pătrunde până în suflet, numai aceea înaltă cu adevărat și poate da roade.

Cultura nu se capătă ci se cucerește. Ea nu e ceva hotărât ce trebuie stăpânit spre a putea fi numit cult, ci tot omul și-o înjeabă pentru el. Ea există în totalitatea creațiilor spiritului omenesc; și, lumina pe care cineva o absoarbe din cât mai multe din ele, residuu spiritual ce rămâne în cuget din filtrarea și împreunarea lor prin gândire, ar fi ceea ce se numește cultura. Ea e o stare datorită prelucrării în gândire a cunoștințelor și unificarea lor în fire, iar nu numai cunoștințele.

Cultura tinde să facă oameni întregi nu specialiști. Să-i pună omului în activitate toate facultățile de percepție și reflexie, să-i crească avuții sufletesc prin tot ceea ce a cucerit și făurit mințea de când lumea, să-l facă să trăiască cât mai intensiv. Cu cât căile de primire vor fi mai numeroase și felurite, cu cât puterea de atracție — setea de lumină — va fi mai mare, cu atât ființa va aspira mai mult din viața din afară și existența ei va crește. Existența aceasta potențiată se descarcă apoi în faptă sau creațiune (fie ea de orice fel), iar influența exercitată de creațiune va fi cu atât mai vastă, cu cât s'au unit mai multe și mai eterogene concepțiuni (atitudini față cu același subiect) ca să-i dea ființă. Căci tot omul produce într'o privință; și e o acțiune reciprocă între cultură — izbânda minții omenesci asupra nepătrunsului firii — și ființa care o primește. Cultura contribuie la creșterea omului, și celce o primește adăugându-se pe sine — adică gândirea sau creația sa, — la cunoștințe, contribuie la creșterea culturii.

Cauza determinantă în toată această legătură, e acea vrere instinctivă de creștere a omului superior, care devine dorință de a trăi în cât mai mulți, pentru cât mai mulți. Stăpânești ca să dai. Să trăiești în tine o lume, ca să trăiască prin tine o lume. Vrerea aceea e poate singurul dar

al firei prin care omul poate să se amăgească asupra existenței sale, găsindu-și un rost al vieții: fapta. În faptă e mărirea omului, în faptă înveșnicirea.

Eră vorba însă de niște propilee artistice, care să aducă cu ele ceva din arta mare a lumii și-la noi. Ceea ce ar putea aduce sunt numai gânduri, interpretări, nu artă. Artă proprie zisă rămâne legată de opere și acestea sunt în stăpânirea altor neamuri. Numai literatura are posibilitatea de a multiplica la nesfârșit aceeași operă, răspândindu-se astfel peste tot. Și muzica, dar numai întrucâtva, fiindcă ea atarnă de executant. Artele cu forme vizibile însă sunt reduse la opera într'un singur exemplar. Spre a o trăi, trebuie căutată acolo unde ea e păstrată. Singura cale de răspândire e copia, care corespunde traducerii din literatură, și reproducerea (fotografică), o schiță rezumat.

Pentru cei din Apus utilizarea reproducerilor nu însemnează atâta sărăcire a artei, cum înseamnă la noi, fiindcă acolo oricine își poate întregi cât de cât impresia pe care i-o dă reproducerea, cu impresia vre-unui original de același artist, văzut în colecțiile țării sale. Noi însă în starea de azi, când ar fi vorba de o cultură artistică, suntem mărginiți numai la reproduceri. Căci nici măcar o colecție de copii nu avem, necum de originale. Iar dacă aceasta din urmă — față de mijloacele mărginite ale noastre, și de exorbitanta creștere a prețurilor ce se plătesc pentru operele clasice — nu mai e cu putință de alcătuit, cu cât mai ușor de înjghebat ar fi una de copii.

Așa de pildă dacă artiștii noștri, cari se duc în străinătate ca să se cultive, s'ar întoarce în țară cu copii după maestri clasici, prin cumpărarea lor de câtră stat, s'ar crea, încet încet, un muzeu. Și apoi îndemnul la copiere ar aduce și o cultură a artiștilor. Căci poate lipsa școlii făcute la maestri mari ai trecutului, e cauza superficialității picturii noastre. Amintească-și cineva cu câtă sărguință a studiat Manet, de pildă, pe Velasquez sau pe Franz Hals, copiindu-i trăsătură cu trăsătură, sau Rodin sculptura gotică și antică, — spre a se încredința că a învățat dela înaintași nu însemnează a pune stavilă evoluției, sau a reduce arta la tipic — cum se crede de educația academică. Artistul se întregește, în felul lui, cu ceea ce a produs arta mai mare până la el, ca apoi să poată grăi

liber și original. E limba artei pe care o învață din tradiție și tot odată studiind arta trecutului se găsește pe sine. Artiștii noștri cari se lipsesc ușor de această cultură nu trec în ceea ce dau, peste schiță. Schiță 'n fond ca și în formă. Îngăimări. Le lipsește concepția temeinică artistică, le lipsește puterea de a intrupa, de a grăi pentru veșnicie.

Goliciunea păretelui din sala cea mare a Ate-neului din București, rezervat unui fresc, care să reprezinte în alegorie istoria neamului nostru, e dovada diletantismului artei noastre.

Întocmirea unui muzeu de sculptură e mai puțin anevoios, fiindcă la multiplicarea sculpturii ajută malugiul.

Acum fiindcă ne lipsesc asemenea colecții de artă, nu urmează să renunțăm la o cultură artistică. Căci poate tocmai un început de cultură artistică ar determina dragostea și zelul în întocmirea lor.

Și începutul acesta de cultură artistică se poate face azi numai prin reproduceri, însoțite de cuvântul acelora pe care soarta îi ducă prin țările cu comori de artă și pe cari firea și studiul îi apropie de ele. În chipul acesta umbră din arta mare a timpurilor ar ajunge până la noi.

„Auf jeden, der ein zwar ungeübtes, aber für das Schöne empfängliches Auge hat, wird ein stumpfer, unvollkommener Gipsabguss eines trefflichen alten Werkes noch immer eine grosse Wirkung tun; denn in einer solchen Nachbildung bleibt doch immer die Idee, die Einfalt und Grösse der Form, genug das Allgemeinste noch übrig, so viel, als man mit schlechten Augen allenfalls in der Ferne gewahr werden könnte.

Man kann bemerken, dass oft eine lebhaftige Neigung zur Kunst durch solche ganz unvollkommene Nachbildungen entzündet wird. (Goethe.)

Aceste reproduceri scoase în vileag, au cu atât mai mult nevoie de întregire prin vorbă, cu cât în ele opera se împuținează. Față de un original, chiar și cel lipsit de cultură artistică, încearcă o emoție artistică (fie ea de orice fel).

În reproducerea rece însă, se stinge toată forța vie, forța de sugestionare, pe care artistul o trece în operă prin executare directă; așa că reproducerea e numai o îngănare a ideii artistice, și singura valoare pe care o are e de a ajuta amintirea operei originale. Pentru noi însă re-

producerile sunt un mijloc de a ne apropia cât de puțin de operele de artă străine.

Studii însoțite de ilustrații pot aduce o undă din concepția artistică a altor neamuri până la noi. Căci vorba: opera de artă se revelează toată la prima vedere primului venit, sună bine ca teorie a celorce consideră studiul de artă ca un delict împotriva independenței și sublimității de neatinse a artei. Un cult frumos pentru ceice pot crede orbește. Dar acel care studiind arta, a simțit cum zi de zi i se desvăluie în opere conținuturi, cari mai înainte îi rămăseseră ascunse, cum atitudini noi față de opere îi largesc vederea și pătrunderea, aceluia îi e greu să creadă în teoria: arta se înfățișază imediat întreagă.

Studiile de artă nu sunt nici o profanare, nici o siluire a artei. Ele nici nu diseacă operele în analiză, nici nu se adaugă la ele ca să le completeze; ci ele se adaugă *la om* ca să-l cultive, să-l înalțe spre a putea primi cât mai mult din nesfârșitul pe care o operă îl exprimă.

Așa dar reproducerea însoțite de lămuriri, de studii, vor satisface mai bine scopul de a dezvălui și ochilor noștri ceva din bogățiile artei Apusului. Reacțiunea, — pe lângă cultură, — s'ar resimți poate și în creșterea interesului, a pietății pentru arta noastră națională.

Studiile asupra artei tind mai întâi de toate să descifreze arta din opere: ele sunt totdeauna și disciplini ale văzului și deslușiri ale operelor — izbânzi încete asupra conținutului neseecat al operelor.

Cercetarea în artă luptă cu forma. În formă există fondul. Descifrând limba se pătrunde înțelesul. În artă corp și suflet e una. Cercetând forma se deslușește fondul. Avânturile în speculații asupra «fondului», a ideii, lămuriri și interpretări a ceea ce a vrut artistul să spună sunt numai divagări deșarte. Ca și când opera numai ar îngăimă ceva și e nevoie de perspicacele chiromant artistic, care să ghicească și să deslușească intenția... neisbutită! Deseori polemici cu... fondul operelor, alteori panegirice, sunt ceea ce asemenea luminători numesc deslușiri. Din ele răbdătorul cetitor ajunge să cunoască cel mult pe acesția, nu însă operele, căci în ceața părerilor lor ele dispar... sau sunt uitate.

Cuprinsul unei opere de artă există numai în forma dată de artist. O lămurire descifrează forma, și dacă din treptata pătrundere a formei,

nu se impune ceea ce ea este, adevărat ceea ce ea cuprinde, atunci de sigur mai puțin se va impune acest cuprins în forma îngustată și redusă a interpretatorului.

Cu emoția artistică începe interesul pentru artă, căci îndeletnicirea cu arta nu se mărginește numai la a avea impresii izolate. Și aici, ca peste tot, răsare cerința minții de a-și lămuri cauzele care au determinat... o operă, cerința de a ne apropia cât mai mult, de a pătrunde cât mai adânc în ceea ce ne atrage instinctiv. Așa pentru a pătrunde natura unei opere se cercetează personalitatea artistului ce a creat-o. E ceva din calitatea opereii care ni se lămurște cunoscând sufletul care i-a dat ființa. E un fel de creare din nou a opereii pe care o trăim în noi, pășind dela viața artistului la opera creată. Mai mult, pătrunderea firei artistului e un fel de acordare a privitorului după artist; acesta învață a vedea în felul artistului, la punctul lui de vedere. Cunoscând însăși starea sufletească a artistului în momentul concepției, cât un se lămurște din caracterul opereii! Căci orice operă de artă e întrucâtva »ein Gelegenheitsgedicht«. Un tablou de Rembrandt, o simfonie de Beethoven, ca și o poezie de Goethe.

Cu istoria vieții unui artist ni se înfațiază și tot șirul de opere create de acesta. În considerarea unei opere în legătură cu cele ce au precedat-o sau urmat-o, se desvăluie calități noi ale ei. Prin compararea operilor între ele, prin urmărirea evoluției lor, idealul artistic crește, se accentuiază, gradul de desăvârșire se limpezește, conținuturi noi se arată, căci din două opere alăturate fiecare e un »repossoir« pentru cealaltă.

Compararea duce și la sinteză, căci lângă deosebiri se impun și asemănările. Urmărind pe acestea din urmă operele disparate ale aceluiași artist, încep să se apropie unele de altele, raporturile se strâng până ce ele se confundă într'o unitate care reprezintă caracteristica artei, unitatea firei artistului.

Față de noțiunea aceasta începe aceeași căutare ca și față de opera izolată, pentru explicarea, creșterea și întregirea ei. Așa începe cercetarea artei celorlalți artiști din jurul acestuia spre a lămuri influențele, originea idealurilor artistice, spre a întregi ideea generală caracterizatoare, pe care și-a făcut-o cineva despre arta unuia, prin

descoperirea schimbărilor, adausurilor pe care acesta le-a înădit la idealul artei de mai înainte, creând o operă nouă, independentă, desăvârșită. Apoi prin generalizarea artei artiștilor înrudiți, din același timp, se nasc alte caracterizări mai generale: școlile, epocile... Urmează iarăși comparația școlilor între ele... Și așa ia ființă organismul complex al istoriei de artă.

Istoria artei dă evoluția, sau mai bine ondularea idealului artistic, văzut în perândarea operelor din toate timpurile. O unire a creațiilor celor mai disparate, în considerații din ce în ce mai generale, și o diseminare după împărțirea în grupe înrudite, după caractere din ce în ce mai amănunțite, până la individ. O generalizare și totodată o individualizare. Ea dă drept unitate conexitatea tuturor operelor, totodată dând și situația unei personalități față de arta văzută ca un tot.

Un pas și mai departe, când istoria artei leagă realitatea artistică cu viața, mijlocind relațiunea dintre lume și artă. Crescută astfel — perzând din obiectivitate ceea ce câștigă în gândire — istoria artei ajunge, cu idealul ei, la istoria grișii a culturii, mata în care se adună toate aceste științe cu un ținut mărginit din manifestarea spiritului omenesc. Lărgită astfel, istoria de artă devine o fibră a istoriei culturale.

Toată istoria de artă e clădită însă pe perceperea artei din fiecare operă. În felul ei de a fi, ea cultivă omul ca să poată primi emoția artistică cât mai intensivă. Ea îl acordă sufletește cu concepțiile artistice, cu idealurile artistice din diferite timpuri. Istoria de artă îi înlesnește în chipul acesta transpunerea în operele cele mai deosebite. Ea ajută, determină și crește impresionabilitatea unde ea există în fire; nu o naște însă acolo unde nu e.

Oricât de mare ar fi concepută o istorie a artei, ea nu înlocuește observarea directă a operelor; mai mult, fără reprezentarea operelor, scrisul rămâne zadarnic.

„Um von Kunstwerken eigentlich und mit wahren Nutzen für sich und andere zu sprechen, sollte es freilich nur in Gegenwart derselben geschehen. Alles kommt aufs Anschauen an, es kommt darauf an, dass bei dem Worte, wodurch man ein Kunstwerk zu erläutern hofft, das Bestimmteste gedacht werde, weil sonst gar nichts gedacht wird“.

(Goethe.)

Istoria artei nu dă o măsură pentru frumos, și nici un canon sau o definiție a frumosului. În obiectivitatea ei, »teoria« estetică nu încapă. Și cu toate acestea poate din istoria artei se pot extrage mai cu drept definiții estetice, fiindcă aici e experiența iar nu numai speculația care determină teoria. Ca »știință« ea exclude judecarea subiectivă: »îmi place, nu-mi place«. Ea nu prețuiește operele din punct de vedere al unei persoane, ci din punct de vedere ideal istoric, general. Singura împăcare pe care o încearcă între om și operă e prin lămurire. O lecuire însă a repugnantei înăscute în cineva, pentru ceea ce e cu totul contrar firii sale, nici nu vrea, nici nu poate.

În educarea artistică pe care cineva o capătă prin studiul istoriei de artă intră și acea pre-dispoziție de a cugeta asupra artei. De aici nu numai lămuriri ale impresiilor singuratică, nu numai sintetizări ale operelor mai mult sau mai puțin înrudite, — sintetizări, cari cu timpul se formulează dela sine în legi, — nu numai sistemizarea mulțimei de unități, dar și mijlocirea unor rapoarte între cultură și artă, între națiuni și arta lor. Astfel ajungem a vedea »în evoluția artei icoana fidelă a evoluției umanității« (Schnaase). În istoria evoluției stilului se oglindesc culturi și neamuri.

Dar după cum nu e chip de exprimat în cifre cât crește o personalitate, după ce a cuprins în ea, să zicem o creație de Masaccio sau de Michelangelo, tot așa nu e cu puțință de a calcula cât s'ar îmbogăți viața noastră sufletească prin studiul artelor. Ceea ce e sigur, e că prin ea s'ar umplea un gol mare în cultura noastră; ar fi o întregire a sufletului neamului.

E nevoie însă de inițiatori, de cunoscători în ale artei, care prin scrisul lor să dea prilejul unei indeletniciri cu arta. Nu însă lecții date în grămadă, nu o educație, nu articole de popularizare — ci cercetări temeinice, cuceriri. Căci decât s'ar face și din celelalte arte un prilej de flecărire cum s'a făcut din literatură și chestiunile literare, mai bine nu s'ar face nimic. Să așteptăm alte vremuri, poate se va naște cu timpul și în firea românului, mai mare respect pentru cuvântul scris, și deci pentru ceea ce e demn să se scrie, și o mai mare pietate pentru gândul altuia.

Numai acea învățătură se prinde în știință,

în cultură, și mai cu seamă în artă care poartă marca autenticității. Să fie trăită cu adevărat de celce vrea să o propage mai departe. O analiză a unei opere de artă, relatată în rezumat, fără a fi re-trăită, din nou însuflețită, nu mai însemnează de obicei nimic. De aceea istoriile de popularizare ale artei, extrase din alte istorii mai mari, sunt literă moartă, cu atât mai mult cu cât — adesea — cei cari își iau rolul de popularizatori, sunt de aceia căroro le convine să gândească cu capul altora. Iar cei mari când își iau sarcina de educători, se împuținează ca să grăiască pentru publicul cel mare.

Când studiile asupra artei, vor fi cercetări directe (analize), scrise de dragul adevărului, din necesitatea de a mărturisi o »descoperire«, când ele vor fi rodul celor chemați prin fire pentru artă, când cercetările vor fi sub auspiciile unei culturi cât mai largi în această direcție, când scopul lor va fi nu defăimarea, distrugerea unei opere, ci prețuirea, lămurirea ei, atunci numai aceste studii de artă vor aduce cu adevărat un folos culturii noastre.

Cultul cu care vor fi scrise poate va servi ca îndemn pentru pelerinajii — acum când Ierusalimul s'a uitat — înspre țările unde rămășițele sfinte de artă sunt păstrate în temple, spre închinarea neamurilor.

Atunci va începe în realitate cultura noastră artistică.

Berlin, 1907.

Marin Simionescu-Rimniceanu.

Cântec.

De-ar fi gândurile mele
Câte-o stea strălucitoare,
Ai fi 'n raze 'nveșmântată,
Ca o zi de sărbătoare.

Lumea te-ar privi mirată
Și te-ar prăznuî, minune;
Eu ți-aș ridică altare
Ți-aș cântă tot psalmi din strune.

V. Albu.

Nepotriviri.

I.

Vasile Crainic, cu chiu cu vai, și-a bătut firma de doctor deasupra unei uși vechi, ce ducea într-o casă bătrână, rămasă poate din veacurile trecute pe strada aceea mare și largă, străjuită de clădiri nouă. I-a fost greu de tot, că nu-l cunoștea nimeni, și a umblat în ruptul capului să afle doi oameni să-i iscălească o poliță. Dar n'a aflat. Ș'atunci, un frate de-a lui și-a vândut o vacă cu vițel și i-a dat bani să-și cumpere cele de lipsă.

— Numai până la primăvară, frate Petre, atunci îți întorc banii; poate ți-i dau înzăcit. Uite vezi, acum n'am ce face, nu mă cunoaște nimeni.

Frate-său Petru, un țăran înalt, cu barba aspră, cotoroasă, privea într'altă parte cu ochii ageri, în cari tremură par'că milă și rușine. Zise, fără a-l privi:

— Știu eu că mi-i dai. Nu de asta-i vorba. Dar eu, par'că să fiu în locul tău, nu m'aș mai apuca de nimic.

Vasile, grăbit și aprins cum era, nu băgă de seamă cuvintele, ori, mai bine, nu le înțelese.

Îl luă pe frate-său să-i arete casa ce a închiriat-o.

— Vezi, o să am loc pentru toate. Și-i ieftin. Cinci zloti pe lună.

— Numai cât ai să îngheți aici la iarnă, frate Vasile. Uite, e cât un magazin de bucate. Eu să fiu în locul tău n'aș mai face nimic.

Vasile tresări deodată:

— Cum n'ai mai face nimic?

— Bine. Aș lăsa slujba.

Doctorul îl înțelese deodată.

— Nu te teme, are să-mi meargă bine. Dar începutul e greu. Am mai trecut eu prin de aceste. Dar, uite, voi cei de acasă nu sunteți dedați. Cât ce te strânge o lipsă, crezi că-i sfârșitul lumii. Eu, frate, am trecut prin multe. M'am oțelit de ajuns. Ș'apoi ce crezi, am învățat atâta, ca să nu-mi folosesc învățătura? De-aș avea o altă slujbă, ar fi altceva. Poate c'aș face ce zici tu. Dar închipuieți, că eu n'am dormit jumătate din nopți numai ca să pot ajuta odată pe cei sufer. Doar nu-ți vine să zimbești? Uite, mă frate Petre, tu mă știi pe mine. Mă știi cum am fost acasă.

Apoi eu așa am rămas. Poatecă pentru unii, dacă învață și iasă în lume, câștigul e totul. Dar eu nu. Eu vreau să ajut. Și pe ceice vreau să ajute, îi ajută și Dumnezeu. Eu cred în Dumnezeu și în ajutorul lui. Da, da, nu râde, eu cred. Petru trebui să zimbească.

— Păi, păcatele mele, nu rād de credința ta. Doar nu-s păgân! Ci-mi vine să rād când te văd așa înfierbântat în casa asta goală și rece. De altfel să știi că-mi place! Ești tot cel de acasă. Dacă începi să vorbești, nu mai taci. Uite, ar fi bine să-ți cumperi niște scaune una altă prin casă.

— De acelea nu cumpăr. Vin ele și așa, pentru câteva coroane pe lună, capăt destule.

Frate-său Petru s'a dus acasă, și Vasile rămase singur, mulțumit c'a ajuns deocamdată la atâta. Își mobilă cu ce putu odaia mare, care totuși rămase aproape goală. Seara se gândi mult la ce are să facă. Îi veniau planuri frumoase, atrăgătoare în minte, și rar de tot își reamintea cuvintele lui Petru.

Eră o seară de Octombrie, senină și rece și în odaie eră destul de frig. Prin ferestrele mici pătrundea jumina albă a lunii, ca o adiere slabă, venită de departe. În pereți cântau grierii, și «cri-criul» lor, în golul diu casă, răsuna a pustiu și a părăsire.

Vasile Crainic, în răstimpuri de întoarcere cu gândul, se învăluia mai bine, zvârcolindu-se grabnic în așternut. Apoi cugetele i se împrăștia iarăși pe atâtea cărări.

Dar din cărările acestea numai una îi eră cunoscută bine, cărarea pe care a umblat, viața pe care a trăit-o.

Simțea și știa că 'n el este într'adevăr o țintă și o voință, cari încă nu i s'au întunecat nici odată.

Pentru el anii de învățatură n'au fost o greutate. Lacom de cunoștințe nouă, sta cu ziua și noaptea de cap prin laboratoare. Înțelegând de atunci ce are să fie în viață, acum se simțea de tot sigur și așteptă numai prilejul să-și arete vrednicia.

Dar trei săptămâni i-a fost zădarnică așteptarea. Vasile Crainic așteptă acasă până pe la 12, mergea apoi să prânzască, și la 2 eră iar acasă.

Se plimbă prin largul odăii, cetea dintr'o carte ori își aducea, la prânz, ziare. În zilele dintâiu, nu-i veni greu să trăiască astfel. Știa el că așa cu una cu două nu se face nimic în lumea asta. Dar ceea ce încep să-l neliniștească, în curând, a fost lipsa banilor. Nu mai avea decât pentru câteva zile. Și nu se putea hotărî nici cum să mai ceară dela frate-său. Cu luarea doctoratului, cu cyartirul l-a ajutat destul, acum nu mai putea să-l necăjască, el, care-i un om menit să trăiască din puterile lui în lume.

Și gândul c'ar trebui să ceară iar dela frate-său, îl făcea să-i fie rușine, și o durere nouă, ce abia se ivea, îl umplea de neliniște și-l făcea sfios cu toată lumea. Îi eră rușine acum când intră și când ieși din casa aceea veche și dărăpănată și pândea în toate părțile, să nu-l vadă nimeni.

În oraș nu cunoștea pe nimeni. Dar cu birtașul făcū o învoială, și putea să mai aștepte clienți o lună. N'a așteptat o lună. La trei săptămâni, într'o noapte, bătū cineva tare la ușe.

— Domnule doctor, domnule doctor, te rog vină 'ndată cu mine.

Crainic se trezi și într'o ferbințeală de friguri se îmbracă și-l pofți pe străin înăuntru.

— Nu, domnule doctor, să ierți. Te rog vino îndată. Am fost în trei locuri și n'am aflat pe nici un medic acasă. Și-mi moare fata. Da, îmi moare!

O spaimă mare îi încrețise obrazii și-i tulburase privirea.

Crainic își luă ceva cu dânsul și plecară. Eră rece noaptea aceea senină, și podurile pe cari treceau erau albite de brumă. Mergeau repede: vedeau par'că departe câte ceva amândoi și privirile lor rămăneau pierdute.

Într'un târziu străinul se oprī. Întrară pe o porțiță mică, urcāră trepte, mai deschiseră o ușe, apoi un coridor, și, în sfârșit, odaia. Lui Crainic îi părū că ametește învârtindu-se atâta în urma omului acesta, ce nu-i mai da nici o deslușire.

Străinul, în casă, se oprī înaintea patului, ducându-și mâinile în păr:

— Iaca vezi? Ai văzut? Moare! și gemū înădușit ca și când l-ar fi junghiat cineva repede.

Nu eră puīu de om în casă. În pat bolnava se zbatea mai puțin acum, dar urmele suferințelor de mai 'nainte i se puteau ceti pe față. Acum

păreă că nu mai are mult, păreă că e gata s'o cuprindă liniștea morții.

Din față, de pe buze, Crainic cunosecū îndată ce-i aici. Se întoarse serios spre străin.

— A beut mult?

— Nu știu! Atâta cât să moară! Vezi nici D-ta nu-i poți ajută!

Vasile Crainic ieși grăbit din casă și alergă la cea mai apropiată farmacie. Veni cu doctoria într'un răsuflet și, descleștând gura bolnavei, i-o dete. Apoi se întoarse spre tatăl fetii: — Acum să nu te mai temi. Asta-i ajută. O să vezi numai în două săptămâni nu mai are nimic. Dar de ce a beut venin? Norocul ei că n'a fost tare și n'a beut mult. De ce-a beut venin?

— Nu știu, domnule, eu ce știu! Muncesc toată ziua în cancelarie. Maică-sa a murit de mult. Nu știu de ce-a beut. Se cântă mereu că i-e urât, de nu mai știe ce să facă. Alta nu știu. Atâta că i-a fost urât. Apoi după un răstimp, ea de enuțare, zise mai rar și încet:

— Poate i-o fi venit greu, că nu se mai mărită. Că îmbătrânește așa. Poate și asta. Dar eu ce să fac? Eu muncesc toată ziua în cancelarie. Eu cum s'o mărit?

Acum, îi numai liniștit, că are să se facă bine. Îi dai tot la ceas din leacurile aceste, până le isprăvește. Apoi vii și-mi spui.

— Bine, domnule, și nu moare?

— Nu.

— Atunci e bine. Iată, dumneata ești doctor și mă spovedesc ca înaintea unui preot. Eu nu-s de vină c'a vrut să se omoare. Și totuși când am văzut că-i aproape să se ducă, mi se păreă că eu o ucid, mi s'a lăsat așa ca o muștrare amară, ca fiera pe inimă, și mă învenină. Dar acum e bine că nu moare. I-a da Dumnezeu și ei noroc.

Scoase apoi un galbin de cinci zloți și îl puse în palma doctorului.

— Îți mulțămesc, și are să-ți mulțămesc și fata. O, da, ea e tare bună. Stă toată ziua acasă. Coase, tace și din când în când se mai uită pe fereastră. Da, bună față. Săraca mea Livia.

Doctorul ieși, se abătū pe la farmacie să plătească doctoria, și apoi, fluerând porni spre casă. N'a fost un caz așa de greu. O înveninare mai ușoară. Dar Crainic se simțea acum iar omul neînduplecat de altădată și nădejdiile viitorului îi veniră iarăși frumoase, atrăgătoare.

— Se vede că așa a fost să-mi încep cariera,

se gândia dânsul. Noaptea, să nu-l vadă nimeni, la un om destul de sărac, ca să nu se știe în lumea mare.

Dar de atunci Dr. Vasile Crainic avea mereu ce să facă. Veniă seara de multeori obosit acasă. Căci în firea lui n'a pătruns niciodată nepăsarea

doctorilor. Când i se prezintă vr'un caz de boală, i se părea și simțea totdeauna că are o problemă mare de dezlegat.

Lumea mare, lumea bună, cum se zice, nu-l cunoștea încă, poate nici din nume. Dar dase în curând o boală grea, boală de gât, între copii mai ales, în întreg orașul, așa că nu se mai ajungeau doctorii.

Acum se simțea el într'adevăr bine. Umblă ziua și noaptea, cercetă, scria rețete, mângăia c'o vorbă-două.

Avea senzația că-i iar la universitate și cuprins cu studiarea unei boale, stă noaptea în-țreagă la masă.

Aceeaș încordare o simțea și acum. Dar pe lângă aceasta, loviturile de durere, ce le simțea în inimă, de câteori intră la un nou bolnav, de câteori vedeă desnădăjduirea părinților, îl făceau să fie și mai agitat. Și totuși se simțea bine în munca lui. Cercetă părțile cele mai sărace din oraș de multeori, fără să-l fi chemat cineva.

În scurtă vreme, numele i-a fost cunoscut în

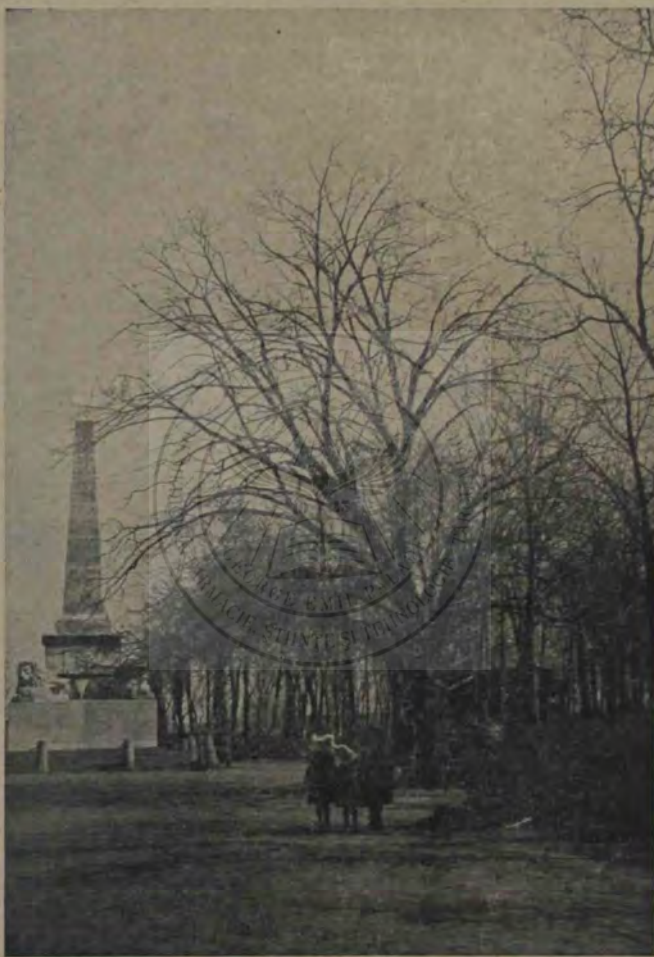
tot orașul. La două luni se mută din casa aceea veche, și îi întoarse datoria fratelui său.

— Ți-am spus eu, frate Petre, că numai începutul e greu. Ce vrei, până nu miști odată, de unde să știe cineva că trăiești. De aici încolo nu-mi mai purtă nici o grije. Dimpotrivă, când

ai vr'un năcaz, spune-mi-l. Mă, ce crezi, că eu vreau acum să mă îmbogățesc? Nu, banu-i făcut numai să trăiești din el, nu să-l aduni.

Și frate-său se întoarse mângăiat acasă.

Îndată ce n'a mai simțit grija zilei de mâne, Vasile Crainic își începă viața așa cum a dorit-o el totdeauna. De câteori n'a văzut el la ei în sat, cum mor oamenii cu zile, cum boale, ce se pot vindeca, îi ucid repede. A vorbit cu prietini de ai săi de atâteaori de nevrednicia administrației și a doctorilor ce nu-și îndeplinesc chemarea, și de-atunci simțea un avânt curat, frumos

Teiul lui Eminescu (din grădina Copoului — Iași).

spre a veni în ajutorul deaproapelui.

Acum eră fericit că poate să dea acest ajutor.

Câte-un doctor mai bătrân, îl întrebă de multeori:

— Bine, dle Crainic, medic de cerc ești D-ta?

— Ba nu.

— Atunci ce cauți de atâtea ori prin sate?

Doar nu cumva mergi așa din plăcere?

— Ba da. Dacă n'am ce face acasă, mi-i urât.

Ș'apoi vezi, eu sunt de convingerea că și la sat e lipsă de doctor ca și la oraș. Ba poate mai mult. Cel puțin de unele sfaturi sunt convins că au mai multă lipsă sătenii.

— Bine, bine, dar în schimb cu ce te alegi D-ta?

— Cu ce să m'aleg? Nu-i destul că poți face un bine?

Doctorul râdea, nu mai zicea nimic. Abia când să plece îi spuneă: »Ești tânăr încă. Tânăr de tot».

Mai târziu cu alții însă sta mai rău decât cu doctorii mai în vârstă.

Erau destui medici tineri în oraș, cari în ruptul capului nu voiau că Vasile să le ia clienții.

Aceștia l-au pârît în multe rânduri, că se

îmbulzește, că îi batjocorește înaintea oamenilor, așa că nu se mai încrede nimeni în ei și în științelor. Dar nu l-au putut dovedi, căci mărturiile clienții, spuneau că din buna lor voie l-au chemat pe Crainic, având mai multă încredere în-tr'însul.

La început

Crainic nu-i luă în seamă, dar dela o vreme să mânia, și pe drum, pe cei mai mulți nici nu-i mai salută. Acasă se gândia de multeori cu durere la oamenii aceștia cari n'au nimic sfânt, afară de ban.

Doctor cu nume bun, cunoscut și în împrejurime, Crainic trăi singur și retras, numai pentru bolnavi, trei ani întregi. În societate nu prea umblă, căci n'a fost dat niciodată cu secăturile ce se vântură acolo și nu voiă să se dedee nici acum. Pe lângă asta vedeă că are să învețe încă foarte mult. Cărți none, reviste de medicină ținea multe și studia și își făcea notițe, cu sârguință mare, ca în vremea lui de student. Cetind mereu îi veniau de multeori

amintiri din viața lui trecută, cari îi luminau părți din firea sa, la care așa de puțin s'a gândit în viață. Vedeă acum, simția în sufletul său dorința nedeslușită multă vreme, de a cercetă, de a află cât mai multe din tainele științii, ce și-a ales-o, o simția ca datorința lui cea mai înaltă. Vedeă el bine în răstimpurile de cugetare, că această dorință i-a dat lui putere să muncească neobosit în mulții ani de școală, i-a dat aripi ca să se înalțe cu gândul dela ceea ce pipăia și cercetă, la ceea ce numai mintea putea să cuprindă. Fără să cunoască limpede principiile după cari se luă, el vedeă că și-a format în praxă de mult o teorie a vieții, și a fost mulțămit totdeauna cu acea teorie.

Între preținii săi de școală de multeori vorbiă ca un om mai în vârstă, ca unul ce dă povețe.

— Să știți voi că asta-i așa. Tot ce-i în lume e făcut ca să te înalțe, să te facă mai om. Așa și știința noastră. Vezi, eu nici idee n'aveam ce-i un om în-

nainte cu patru ani. Nici acum nu știu tot, — poate numai ceva. Dar atâta e destul spre a-l prețui cu mult mai tare decât înainte. Cunoști organismul, cunoști legi, descoperi desfășurarea boalelor, examinezi țesături, și din toate ajungi la convingerea, că știința numai de aceea e dată ca să te faci mai desăvârșit și să ajuți unde poți. Eu, de pildă, când am la clinică un bolnav, poate nici nu-l văd pe el, ci numai boala lui, și n'am nici o dorință să știu cine-i și de unde-i, ci vreau numai să-l ajut, — oricine ar fi. Și uite, măi, ce eră să vă spun: tot ce vedem și cunoaștem noi există de veacuri. Noi cercetăm și descoperim câte ceva ce de mult îi așezat și își are rostul său în cursul firii. Dacă ne-am îndestuli, cum zice profesorul nostru de ana-

Interior de casă din Pianul de sus (comit. Sibiu).

tomie, numai la aceea ce știm, examinând, și nu ne-am înălță gândul la veșnicul urzitor a tot ceea ce este, ar însemna că suntem niște tâmpiți, a căror suflet nu se va lumina niciodată.

Venindu-i în minte astfel de amintiri din anii trecuți, Vasile Crainic rămânea de multeori cu cartea deschisă, vreme îndelungată, fără să mai întoarcă la foi. Se culcă târziu și, dimineața, femeia ce-i grijea prin casă nu se putea mira în deajuns, cum de s'a isprăvit iar gazul din lampă. Eră o femeie mică, adunată de spate, care avea grozava boală de a da povețe.

Ii zicea de multeori:

— D-le Crainic, d-ta alergi toată ziua. Ar fi bine ca noaptea cel puțin să te odihnești. Acum ești tânăr și nu simțesti nimica, dar mai târziu, mai târziu va fi mai greu.

Când eră în voie bună Crainic o necăjiă.

— Să vezi, mătușe, cu noi doctorii stă altfel lucrul. Noi avem doctorii, cari ne iau oboșala cum ai lua-o cu mâna. Beai un prav? Din palid ce ai fost, te faci roșu ca bujorul.

Bătrâna privea prin genele împânzite par'că:

— D-ta ești sănătos acum, har Domnului. Da tot așa a fost și Niculiță a meu. Și sta nopțile și învăța, că ziua scria în cancelarie. Și dela o vreme a început să îngălbinească și tușiă sec. Apoi n'a trecut anul și mi l-a luat Dumnezeu.

Crainic de câteori îi amintea bătrâna de Niculiță al ei, nu mai zicea nimic. Căci știa povestea aceasta bine, și un nor de tristeță i se așeză par'că pe fruntea așa de senină altădată. Știa nu numai despre moartea lui Niculiță, ci că și bătrânul Dumitru, tatăl lui Niculiță, eră să moară atunci de supărare, și mătușa numai cu un doctor avuse noroc, altfel ar fi rămas pe drumuri cu alți trei băieți mai mici.

Mulțămît că are ce face, și nu-și pierde vremea în zadar, Vasile Crainic eră îndestulit aici în oraș și nici prin minte nu-i trecea că i-ar mai lipsi ceva, ori că ar fi mai bine să plece într'alt loc.

Nu mai câteodată eră dus pe gânduri, când se întâmplă să bea cu vr'un păhar-două de vin mai mult. Atunci firea lui nepăsătoare se înduioșă și în ochi îi jucau niște unde neobișnuite de lumină. Tăcea atunci și nu auzia nici cuvintele celor din jurul său.

Dar nu sta mult astfel. Se scutură deodată ca și când ar fi voit să scape de ceva neplăcut,

și-și zicea: »Ei, iac'asa«! Și făcea cu mâna un gest de renunțare.

— Cu cine nu te înțelegeai, d-le doctor? il întrebă vr'un prietin ce eră cu el la masă.

— Cu cine? Știu eu cu cine! Imi pare că-i un dușman ce pleacă din mine și imi arată multe de toate. Frumos va fi ce-mi arată, dar nu-i pentru mine.

Și târziu, mergând spre casă, în lumina lunii, izbiă tare trotoarul cu băta lui nodoroasă, ca și când ar tot da în cineva nevăzut. Nu, nu putea să aibă dreptate glasul nou ce-i vorbiă din suflet. El știe ce-i trebuie lui, știe de ce are lipsă, cunoaște ce-l poate face fericit. Știa bine că nu mai dorește nimic. Cu gândurile aceste se așeză în pat, dar când s'adoarmă, ceva, ca un fior tainic, părea că-i spune: »Ba da, trebuie să mai dorești ceva«.

II.

Intr'o dimineată îl deșteptă tare de timpuriu femeia ce-i grijea în casă.

— Să ierți, domnule doctor, dar de un ceas așteaptă afară o căruță după d-ta. Zice c'a plecat dela miezul nopții de-acasă.

Crainic se îmbracă în grabă și chemă sluga dela căruța înlăuntru. Un ficior voinic, cu pieptul gol, cu ochii negri strălucitori deschise încet ușa și își saltă cojocul păcurăresc pe umeri, ca la o strămoare.

— Ei bine, voinice, cine-i bolnav la voi?

— Domnișoara. Vezi i-o venit așa cu friguri, spun, de vr'o două zile. Zice că are junghiuri și plânge că moare.

— În câtă vreme ajungem?

— În trei ceasuri, de-i cu noroc. Da vezi că am un cal cu nărav. Când îi vine, nu-l mai miști din loc cu patru boi. Se temeau acasă să nu-l apuce pe drum, să zăbovesc, de aceea m'au trimes cu noaptea în cap.

— Bine, să fi gata, că îndată viu.

Românul eși pe ușa clătînându-se, și până-și puse în rând țoalele în căruță, sosl și doctorul. Căruța porni c'o smâncitură scurtă, apoi începă să dură pe pardoseala de piatră.

Răsăritul soarelui îl prinse departe în mijlocul câmpului. Se culcase târziu sara. Se întâlni cu niște vechi prietini de școală, acum profesori și goliră multe pahare de vin. Și totuși nu eră ostenit. Căci aerul curat, proaspăt, îl înviorase ca dup'o bae rece.

Sta răzimat în fundul trăsurii largi și nu se mai sătură privind dimineața aceasta de Iunie. De mult nu i-a mai fost dat să apuce răsăritul soarelui afară pe câmp. După ce ajunse student mare și avea atâta de studiat, nu mai simțea nici o dorință pentru astfel de frumseți ale firii. Viața lui se mărginește la știința ce și-a ales-o, și nu-și mai da seama dacă mai este și altceva în lume.

Dar în copilăria lui de-acasă, de când se desprimăvăra mergea cu oile. Eră numai o mână de om, abia se zărea înăpoia turmei mici. Atunci a văzut de mulțea răsăritul soarelui. De când ciripea rândunica sub streșina căsii lor de pae, mamă-sa îl trezia cu versurile dela »Crai«:

Scolii, ciobane, nu dormi
Somnul nu-ți va folosi.

Atunci a urmărit de-atâteaori, cum, rotindu-se ca prinsă de un vârtej, se înalță ciocărlia, până o înghițea adâncul senin. Pe-atunci, cu alți copii de sama lui, privia voios sara de pe culmea dealului la soarele ce-și rotia tot mai viu ochiul de sânge și, lunecând după creștetul aprins al munților, îl petrecea cu cuvintele:

Sfinte Doamne, soarele
Că mă dor picioarele.

Și acum, în alergarea trăsurii, îi veniau în minte aceste frânturi depărtate din viața lui, cu adierile căldute de boare ușoară ce o respiră înserările de vară.

Privind împrejurimile acestea: câmpia largă, abia, în fund, departe, câteva păguri, holdele ce trimeteau valuri de miros al grâului copt, Crainic vedea mai mult dealurile mari dela ei de acasă și pădurile puternice de stejar. Iși vedea frații harnici, părinții veseli, cari de mult dorm acum în progadia veche. Și o înduioșare caldă, cu lacrimi, i se ridică din suflet și-i umezi ochii.

N'a călătorit de multă vreme atâta timp cu trăsura și avea senzația uneori că îl duce în vis cineva pe locuri necunoscute.

Intr'un târziu zice ficiorului de pe capră:

— E frumos pe aici, voinice. Tare frumos. Și drumuri aveți foarte bune. Mai avem încă mult de mers?

— De acum nu mai e mult, trecem îndată râul și intrăm în hotarul nostru.

Râul eră abia o șuviță de apă, roșie, ca și când ai fi preserat în ea făină de cărămizi.

— Aceasta-i vale, băete, nu-i râu.

— Nu acum. Da ia să vii primăvara, ori după o ploaie mare și să intri cu căruța. Crezi că se mai alege ceva de tine? Hrană la pești! Da nu intră nime că vine ca Dunărea de mare și de pogan.

Dincolo de apă, de o parte și de alta a drumului, se înalță lanuri de cucuruz înspicat. Drumul e și mai neted par'că și caii aleargă fără splină.

Crainic se perdă iar cu gândurile, cu ochii duși în zarea limpede, departe. În sufletul său, la privirea nemărginitului și la lumina amintirilor, se desvăluie par'că o parte rămasă de mult în umbră. Și ca o adiere de simțire numai, i se pareă că ceace vrea acum să se lumineze într'ansul, seamănă cu gândul ce se naște când bea două-trei pahare de vin mai mult și care-i spune: »Ba da, trebuie să mai dorești ceva«.

Bolnava avea ferbințeli mari. Ochii îi ardeau rugători, gata să plângă. Frica de moarte îi aducea în răstimpuri întrebări de spaimă în priviri.

Crainic a simțit deodată o sfială mare, când a trebuit să cerceteze mai amănunțit bolnava.

Eră întâiaoară în viața lui de doctor că nu cuteză să se apropie, să asculte cu urechea lipită de pieptul celui ce suferă.

Venise cu sufletul plin de senzații nouă și când intră în casă, ochii i se opriră asupra fetei ce-l privia rugător, fără sfială, ca pe un cunoscut vechiu, dela care cere ajutor.

Abia putu să-și stăpânească tremurarea ușoară pân' a cercetat-o. Simția că-i arde fața, căci fără să știe de ce, își oprî aproape cu totul respiraarea cât a ținut examinarea.

Eră un început de aprindere de plămâni, despre care încă nu eră sigur cum se va desvoltă. Trecu într'altă oada, scrise rețeta și porunci, ca la el acasă, să trimită îndată la farmacia cea mai apropiată. Spuse asemenea să nu uite s'aducă și ghiață.

— Ghiață avem aici noi destulă, d-le doctor, zise o femeie în vârstă, îmbrăcată în negru.

— Așa? atunci aduceți numai decăt. Cum de n'ați știut s'o folosiți și până acum? zise Crainic întorcându-se spre femeie.

— N'am știut ce boală să fie. Credeam să nu stricăm! Uf! Doamne, ce nenorocire. Venise, nepoata unei surori din oraș, să stee câteva săptămâni aici la noi. N'am știut că vine, că trimeteam trăsura noastră. Așa a venit cu

una ușoară dela oraș. Și pe drum a prins-o ploaia. Da ce ploaie, Dumnezeu, gândea că toarnă. A udat-o tare, că o umbreluță ce-i? De trei zile numai a sosit, și iată ce eră să i se întâmple!

— Acum să iee numai ce am rânduit. Și ghiață mereu. Poate că nu se va întinde asupra întregilor plămâni. Dar grije multă trebuie!

— Cum să n'o grijim, că ni dragă ca lumina ochilor și mie și soru-mea. Fata e a unei surori de a treia, care a murit. Așa o creștem noi cum putem mai bine, că n'avem copii și cu ea ne mângâiem.

Crainic se găta de plecare:

— Vai de mine, domnule doctor, doar nu vei și merge? Fără să ospetezi ceva? Vezi, apoi asta una, la noi, nu se poate.

Il conduse în altă odaie, un prânzitor foarte drăguț, unde eră deja așternută masa. Crainic din tot ce vedeă înțelegeă că trebuie să fie oameni cu stare familia asta, căci aveau o instalație foarte bogată. Ar fi dorit să știe cine-s, dar nu știă cum să întrebe.

Dar doamna cea îmbrăcată în negru, îi veni în ajutor.

— Să știi — zise ea — că numai bărbatului pot să-i mulțămesc c'ai venit d-ta la nepoata. El mi-a spus să trimit după d-ta. Bărbatu-meu e în oraș. E judecător, dar acuși iasă la pensie. Și așa destul de în vârstă cum e, inchipueți că are o pasiune: să locuiască aici și de trei ori pe săptămână, zilele lui de oficiu, să meargă cu trăsura în oraș. Grozavă pasiune. Și uneori ploaia, alteori viscole să nu scoți cănele afară, da el de plăcerea lui nu se lasă.

Crainic n'ar fi crezut că la femeia aceasta puținică, ce-i umbla gura ca melița, să-i pese ceva de boala nepoatei. Și totuși, când ea începū din nou să vorbească, tot repede, de Ana, o năpădi plânsul.

— Să n'aveți teamă, doamna mea. Tot a treia zi mă voi rezezi pân' aici. De observ cumva că-i mai rău, cu permisia d-voastre nici nu mai merg acasă, până nu văd în picioare pe domnișoara Ana.

— O, ai fi prea bun să faci așa. N'ai idee cât ne-ai îndatorat.

Când să plece Crainic, se mai abătū odată prin odaia bolnavei. Ana plânsese și tocmai își ducea batista dela ochi, când intră doctorul.

— Să nu te superi, domnișoară. Are să treacă. Fii numai liniștită. O da, d-ta ești tânără, în putere, vei putea învinge boala. Ș'apoi n'om lăsa-o nici noi să prindă rădăcini. Ii prinse apoi cu sfială mâna albă. Iată nici ferbințelele nu-s așa de mari, are să treacă. Și apoi aproape glumind, când porni adause:

— Numai nu-i iertat să mai plângi. Iată, ochilor d-tale nu le place în lacrimi. Cu o ușoară inclinare ești apoi din casă și urcă în trăsura ce aștepta gata.

— La revedere, doamna mea, poimâne!

Și porni.

În drum spre casă, în oraș, nu mai putea să-i treacă din amintire aceea domnișoară Ana, care-l privi așa de rugător. Nici n'a văzut dânsul, de când e doctor așa fată frumoasă. A umblat în multe case și chiar cercă să-și aducă aminte: dar o pacientă așa de simpatică încă n'a avut. Ori poate n'a băgat el de seamă până acum.

Dar în cele două zile cât a stat acasă ori și-a cercetat bolnavii din oraș, gândul îi eră mereu rătăcit spre casa aceea bătrânească, unde zăcea domnișoara Ana. Și se temeă de multeori să nu se întindă boala repede, așteptă ca pe spini să meargă iar să vadă cum îi este.

Câteodată își ziceă că n'are nici un rost în grijea aceasta prea mare a lui pentru dânsa. Ori ea ori alta, tot bolnav. Dar nu eră mulțumit cu gândul acesta și cercă să-l alunge. Și nu-i eră greu. Căci îndată ce o vedeă așa culcată, cu ochii înlăcrimați, cu fața albă, cineva-i spunea că fața de Ana trebuie să se poarte cu o deosebită grije.

Când a treia zi o cercetă din nou, doamna cea în negru îl așteptă afară:

— Bine-ai venit, dle Doctor. Dumnezeu te-a trimis dela început la noi. Fetei îi merge bine. Acum râde, să vezi, râde drăguța.

Într'adevăr Anei îi eră cu mult mai bine.

Ferbințelele trecură aproape de tot și obraji-i începeau să se trandafirească.

Lui Crainic îi veni și mai greu acum s'o cerceteze. Ochii Anei nu-l mai priveau rugători, ca întâiaoară, ci plini de vioiciune și curiozitate. Doctorul eră tânăr, înalt, cu o față, în care se oglindeau tăria și bunătatea.

El se apropie totuși, făcând o sforțare, ca să pară cât se poate de liniștit. Dar când își apropie capul de pieptul ei tânăr ca să asculte, o căl-

dură moale și dulce îi înfloră toate simțurile, ș'ar fi putut s'asculte o zi întreagă, că n'ar fi știut să spună ce aude.

Din fericire nici nu mai eră trebuință să audă, căci semnele din afară, arătau că nu mai e nici o primejdie.

Crainic se retrase ca amețit, își scoase carnetul și părea că vrea să însemne ceva. Dar a făcut numai câteva trăsături fără nici un înțeles, și-l închise apoi.

Ana nu mai înceta de a urmări pe doctor. Avea niște ochi par'că anume să cetească în suflet. Ea băgă de seamă zăpăceala și zimbi cu mulțămire.

Cum nu spuneă nimic Crainic, Ana îi zise într'o ciripire veselă:

— A fost bună medicina, dle doctor. Înțeleg, mi-a făcut bine. Cât pentru gust, puțin zahăr n'ar fi stricat. Dar nu-mi pasă, îmi pare bine că le-am beut.

— Mă bucur, domnișoară, crede-mă că-mi pare tare bine. Mă temeam la început că se va lăți la întreaga plămână dreaptă. N'ar fi fost nici atunci primejdie, dar ținea mai mult și te slăbea prea tare.

În ziua aceea Crainic petrecu mai mult timp în odaia vecină la masă, unde doamna casei i-a făcut multe destăinuri despre domnișoara Ana. Află cum a rămas orfană de timpuriu, pierzând întâi pe tatăl său, «un lăger de om», cum în urmă se știuse și mama fetii. Dar despre moartea acesteia bătrâna vorbea cu incunjur, cu o teamă par'că Știa acum că Ana a fost crescută în multe școli, că învățase pianul. Și cu cât ascultă mai mult la cuvintele rezezi, mărunte par'că, a bătrânii, Crainic se înduioșă tot mai tare, gândindu-se la frumseța și gingășia Anei și la soartea ei tristă de a nu cunoaște iubirea părinților, de a nu avea un razim în viață, decât pe bătrâna aceasta și pe soru-sa.

Când veni cea din urmă oară, Ana s'a ridicat din pat. Umblă prin casă, în grădină chiar. Și Vasile Crainic abia acum putea simți tot farmecul ce se desprindea din ființa aceea, ce-i părea lui de un preț nemărginit.

Vorbî mult cu dânsa și în glasul său curat tremurau florii întâiei dragosti ce a avut-o el în viață.

Nu mai erau nedumeriri ușoare, nu mai erau glasuri abia auzite — cum i se deșteptau mai

înainte în suflet, trezindu-i dorințe noave — ci eră un adânc șivoiu cald și luminos, care-i inundă cu tărie partea atâta vreme umbrită, din sufletul său. Vedeă viața nu strânsă în marginile științii sale și a cercetărilor, ci o simțea necuprinsă și nespus de bogată.

Iar Ana ciripea drăgălaș, ca o pasere scăpată din colivie. Numai în răstimpuri privea pe furis la Vasile Crainic, care avea acum o mare bunăătate în fața curată și frumoasă.

Doctorul acasă nu-și mai putea vede cum se cade de trebile sale și simțea că are să treacă o punte, ca să învingă stavila dulce ce i se puse în cale. Simțea că trebuie să înceapă o nouă viață.

Cu gândurile cele mai curate, făr' a întrebă de zestre, de nimic, ceru fata și cununia lor armă în curând. Frate-său Petru s'a bucurat din inimă.

— Acum ești în rând cu lumea, frate Vasile. Acum nu mă mai tem că nu vei ști cum să trăiești în viață. Uită, pe mine dela multe rele m'a scos nevasta. Eu beam odată de mă făceam că hutuic! Acum nu mai gust nimic. Da, foarte bine ai făcut. Numai să vă dea Dumnezeu noroc.

I. Agârbiceanu.

Cântec.

Poposit-zu rândunele
La fereastra casei tale, —
Înfloresc salcâmi, dragă,
Și-i atât parfum în vale.

Și e cald, și e lumină,
Ce mai stai îngândurată?
Vino, în cosița neagră
Vânt de vară să te bată.

Fermecat de chipu-ți dulce,
Crângul să se înflore, —
Sub adâncă bolt' albastră
Tu ești cea mai albă floare.

Ca un viers duios răsună
Șoapta zărilor albastre, —
Vino, vino să începem
Cântecul iubirii noastre.

Și prisosul-tău de viață
Și prisosul vieții mele
Înfrățite 'n cânt, — pe ceruri
Vor aprinde două stele!

I. G. Soricu.

Monumente antice din Roma.

Forurile imperiale.

I.

Forul lui Cezar. Forul lui August. Forul lui Vespasian și Nerva. Forul lui Traian.

Forul roman dela o vreme nu mai eră de ajuns pentru capitală. După cucerirea întregii Italii, după revărsarea puterii romane peste țări și mări, numărul locuitorilor crescuse atât de mult, încât eră peste putință ca puținele bazine sau judecătorii, cari se zidiseră până în veacul întâi înainte de Hristos, să fi îndestulat toate nevoile dreptății. De aici trebuința lărgirii Forului roman sau a înființării unui alt for pe lângă acesta. Cezar, care, cum am văzut altădată, încă de pe vremea cuceririlor sale în Galia, își făcuse planuri vaste de prefacere și înfrumusețare a Romei, a fost cel dintâi care a dat prilejul de a se clădi forul ce a purtat numele său, Forum Iulium. Toate forurile imperiale ce s'au ridicat pe rând cuprindeau latimea despre mează-noapte a Forului roman, aproape în nemijlocită legătură cu acest din urmă — adică pe bucata adâncită de pământ, neregulată la început, dar oblită încetul cu încetul, care spre mează-noapte e mărginită de Câmpul lui Marte și de muntele Quirinal, unde astăzi se înalță palatul regesc, spre apus — în parte — de Capitol, iar, spre meazăzi, de Forul roman. Locul ales pentru forul lui Cezar eră la poalele Capitolului, în dosul bisericii S. Adriano, curia sau senatul de altădată, centrul lui eră cam la încrucișarea celor două strade de azi, Via Cremona și Via delle Marmorelle — și alcătuiă ca un fel de prelungire spre sudvest a forului făcut mai târziu de August pe la mijlocul șirului de foruri imperiale.

Așezământul lui Cezar nu însemnă numai un simplu răspuns la o simțită trebuință practică, ci și un punct strălucitor al cetății, ceea ce de altfel eră de așteptat dela un bărbat, care nu numai capitala imperiului, ci și multe orașe din Italia, ba chiar din Galia, din Spania și din lumea elină le-a înavuțit cu mărețe așezăminte publice. Și aveă de unde. Cucerind bogata, imensa țară ce se întindea între Pirenei, Alpi și Rin, el se întoarse în patrie cu avuții fabuloase, cu a căror darnică risipire puteă nu

numai să-și împlinească planul arhitectonic și artistic, ci totodată să-și asigure dragostea poporului și să-și întrupeze visul de imperator.

Forul său dar, ca și gândul ce-l însuflețea, nu puteă fi decât imperial. El a fost în mare parte durat din venitul prăzilor dobândite dela dușmani. Numai pentru răscumpărarea terenului s'au plătit vre-o sută de milioane de sestertii (vre-o douăzeci de milioane de lei). Ce zidărie bună și trainică din tuf și travertin a fost zidui înconjurător, ne-o arată puținele rămășiți păstrate dela el — un șir de cămări boltite subterane, care se pot vedeă și acum într'un gang din dosul bisericii amintite. Zidul acesta, la care eră alăturat un portic cu stâlpi, cuprindeă o curte mare, cu mândre fântâni țisnitoare, în mijlocul căreia se înalță templul juruit de Cezar străbunei sale legendare, zeiței Venera, când cu bătălia din Farsala, unde el a bătut pe Pompei. Templul, înconjurat cu stâlpi corintieni, eră făcut întreg din marmură și străluceă de aur și de tot felul de scumpeturi. În sala sfântă, în cellă, se ridică icoana zeiței, statua făcută de vestitul artist Arcesilaos; alături de zeiță eră statua de aur a reginei Cleopatra, iubita dictatorului. Pe lângă colecții de prețioase obiecte de artă, ca bunăoară pietre scumpe săpate, atât de mult căutate de Cezar, se mai păstră în templu și o platoșă de mărgăritare din Britania, prețuită nu atât pentru mărgăritarele ei, cari erau mici și puțin lucitoare, ci mai mult pentru vaza de care ea se bucură. Apoi pereții templului erau acoperiți cu capodopere de picturi antice, dintre cari una, »Medea și Ajax«, lucrată de Timomahos din Bizanț, l-a costat pe Cezar o sumă de câteva sute de mii de lei. Înaintea templului eră statua sa proprie comandată de el; eră călare pe vestitul său cal, a cărui copită despăcată în chip de degete, s'asemănă unui picior omenesc, lucru puțin potrivit pentru un gust artistic rafinat, dar de mare însemnătate pentru Cezar, căci calul acesta se ziceă că asigură stăpânului său domnia peste lume. Din aceste puține știri ce avem dela cei vechi pricepem ce avuție și mândrețe întrupă Forul iulian, și nu ne mirăm de spusa lui Dion, că »el eră mai frumos decât Forul roman«.

Înmulțirea locuitorilor și a proceselor lor sub August au dat naștere la un al treilea for, Forum Augusti, ale cărui rămășiți însemnate le vedem acum descoperite la capătul unei strade, Via Bonella, care pornește de lângă Forul roman, tae deacurmezișul pomenita Via Cremona și deci Forul iulian și se încheie cu un zid înalt străbătut de o arcadă simplă, de Arco dei Pantani, arcul mlaștinelor, numit așa din pricina inundațiilor ce sufereă mai de mult locul acesta adâncit, de care însă a scăpat mai târziu ridicându-i-se nivelul. Arcul și zidul, neregulat în parte din pricina greutății expropriilor făcute de cătră August, sunt antice și se pot urmări mai bine de afară, mai ales despre mează-noapte, pe Via di Tor de' Conti. Blocurile de tuf negru și poros, împăturate atât de frumos și puternic dealungul și dealatul, formau zidul incunjurător ce apăra de foc strălucitul, măstosul for al lui August. La stânga, cum te uii spre arc, vezi resturile templului închinat zeului Marte: el e cu spatele răzimat de zidul incunjurător și-și păstrează încă în stare bună o parte din perețele celei precum și trei coloane și un pilastru de marmură de Carrara cu arhitravul și tavanul lucrat în splendide înfloriri. Toate sunt lucrări de o măestrie și de o tărie, care mărturisesc în graiu viu par'că această glorioasă epocă a meștesugului roman. Cât de adânc eră nivelul solului primitiv, o vedem aruncând o privire pe amândouă laturile străzii, care au fost deplin desgropate; de aici ne dăm seama și de înălțimea templului și de deosebire a zidului, care e de vr'o patruzeci de metri. Diferitele feluri de marmură ce au eșit la iveală ne arată materialul scump și ales, cu care eră lespeduit acest for. Cuprinsul acestuia, pătrat, eră prevăzut, deoparte și de alta a templului, cu două semicercuri mari cu exedre făcute astfel ca să poată sluji ca tribunale, unde judecătorii aleși prin sorț judecau pricinele criminale. De jur împrejur, din partea de năuntru, zidul îmbrăcat în marmură eră încins cu un portic și un șir de coloane, cărora le răspundeau rândul de pilaștri. Ceeace eră deosebit aici, erau nișele patrunghiulare încadrate ca niște edicule și apărate de portic, din care și acum recunoaștem o parte în zidul dela dreapta noastră; ele erau menite să adăpostească statuele de bronz ale eroilor și triumfătorilor, »care din slăbiciunea

inceputurilor ridicaseră împărăția romană la cea mai înaltă putere și mărire». Șirul acestor statui începeă cu Enea purtând pe tatăl său, urmă cu străbunii familiei domnitoare Iulia și ajungeă până la generalii republicei — o idee reinviată astăzi, cu anumite deosebiri impuse de împrejurări și de gusturi, dar cu aceeaș dragoste de trecut, de cătră fălosul împărat german în Alea Triumfală, Siegesallee, din Berlin. Numele și onorurile de care s'au bucurat acești intemeietori ai gloriei romane erau scobite pe baza statuelor, pe când faptele lor, din porunca împăratului, erau veșnicite pe plăci de marmură pironite de desuptul nișelor.

Dar ginvaerul forului acesta eră templul, pe care August îl juruise la lupta dela Philippi zeului Marte, răzbunătorul tatălui său. El e îndreptat spre sudvest și, ca și templul Venerii, eră incunjurat de coloane, câte opt de fiecare latură; pe vârful lui se vedeau statuele zeilor. Lucrări de artă nu mai puțin măestrite decât la templul Venerii împodobeau indeosebi partea de năuntru a templului, care se isprăveă în fund cu o apsidă în chipul bazilicelor. Ceeace isbeă întâi privirea eră grupul statuelor lui Marte și a Venerii, zeități cari stăteau în legătură nu numai între sine — cum știm din poveștile antice, — ci și cu familia Iuliilor, cel dintâi ea răzbunător a lui Cezar, a doua ca străbună a acestei familii.

Picturi vestite, datorite marelui meșter Apelles, înfrumșeau părății sălii: pe deoparte eră înfățișat Alexandru cel mare dus pe un car de triumf împreună cu Castor și Pollux, pe de alta tot acelaș erou pe carul de triumf, având alătura de el Războiul cu mânilor legate la spate. Împăratul a făcut ca acest templu să se bucure de onoruri, de care aveau parte numai templele cele mai mari din Roma, cel al lui Iupiter de pe Capitol și al lui Apolon de pe Palatin: în el se adună senatul pentru a hotări pacea sau războiul ori pentru a pune la cale primirea triumfală a biruitorilor; din el porneau dregătorii înalți când luau comanda trupelor și în el depuneau ei trofeele și insigniile lor de generali, coroanele și sceptrul; între aceste insignii se găseau și acele ale lui Crassus, răpite de Parți, dar luate înapoi de cătră August în lupta dată la Carrhae. Sub sol eră adăpostit tezaurul împăratesc, care într'o vreme fû jefuit de niște

tălhari, ceea ce a făcut pe Juvenal să râdă de zeul Marte, zicând, că n'a fost în stare să-și apere vistieria și nici coiful. Dar mai ales întregul sanctuarului prin armonia părților, bogăția materialului și fineța lucrării trebuie să fi fulgerat prin mintea oricui ideea desăvârșirii; chiar un cunoscător ca Pliniu ne spune că zidirea aceasta, pe lângă templul Păcii de pe Forul lui Vespasian, eră tot ce se clădise mai frumos până atunci.

mecător efect decorativ ce înflorise înaintea marelui Fidias. Mai târziu, în laturile templului, s'au ridicat două arcade triumfale, unul în cinstea lui Germanicus și altul, a lui Drusus. Toate acestea și alte lucrări de artă nepomenite de cei vechi măreau frumuseța acestui for, care pe lângă numele lui August mai purtă și pe acela a lui Marte, păstrat până azi în Marforio, numele unei strade din apropiere.

La dreapta dela Forul lui August, adevă spre

Forul lui Traian (starea de astăzi).

Podoabele și celelalte plăzmuiri artistice din acest for nu puteau fi nevrednice de frumuseța templului. În fața acestuia senatul ridicase un mare monument plastic: August purtat de un car cu patru cai, pe soclul căruia se cetia titlul dat odinioară lui Cezar: »părinte al patriei«. Pe lângă asta tot în for se vedeă un prețios Apolon lucrat în fildeș, două statui care sprijiniseră cortul lui Alexandru cel mare precum și o Minervă, statue arhaică tot de fildeș, făcută de un vechiu artist elin, Endoios, și adusă la Roma de August, care prețuia mult meșteșugul cu fer-

rășărit, mai erau două foruri, care comunicau prin pasaje cu cel dintâi. Forul lui Vespasian, întemeiat după sfârșitul bun al războiului din Iudea eră ca și firese să fie închinat Păcii, lucru ce s'a făcut închizându-se templul lui Ianus (în 75 d. Hr.). Templul ce purtă numele acestei zeite se ridică în incinta marelui for cu o strălucire și o bogăție, care făceau ca el să fie socotit de cătră cei vechi ca una din frumusețile cetății eterne. Pe lângă vasele sfinte și celelalte lucruri de aur aduse la Roma după despozierea templului din Ierusalim, Vespasian și

Titus depuseră în acest sanctuar o nenumărată mulțime din lucrările cele mai minunate ale meșteșugului vechiu, comori adunate (îndeosebi de Neron) din lumea întreagă și mai ales din ținuturile grecești.

O bibliotecă adăogată la marea colecție artistică ce cuprindea templul întregă bunătațea și mândrețea roadelor unei zeițe, căreia muzele îi slujesc cu atâta credință. A fost deci o mare nenorocire pentru artă și literatură, când după vr'o sută de ani mai târziu această măreață clă-

gurat după moartea sa de cătră Nerva, din care pricină el a și purtat numele acestuia. Dacă lucrarea lui Vespasian a dispărut de timpuriu, Forul lui Nerva ne păstrează până azi o surpriză nu tocmai obișnuită între ruinele romane. La încrucișarea celor două strade, Via della Croce bianca și Via Alessandrina se înalță, în parte îngropate în pământ, așa zisele Colonnacce, rămășițele părții dela răsărit a zidului ce încunjură acest for: sunt două coloane corintiene, cari sprijinesc un grindis de mar-

Forul lui August: Templul lui Mars Ultor și zidul încunjurator cu «Arcu dei Pantani».

Forul «transitorium» sau al lui Nerva: «Colonnacce» cu restul zidului încunjurator.

dire a căzut pradă focului venit din trăznet sau după vr'un cutremur de pământ.

Între forul lui Vespasian sau al Păcii și cel al lui August rămasese un gol, o șuviță lungă și îngustă de loc, care a fost ales de Domițian pentru ridicarea forului așa zis de trecere, Transitorium, căci pe acolo trecea strada de frunte Argiletum, care ducea din centru la Subura, unul din cele mai populate cartiere din Roma. Domițian a închinat Minervii, zeiței care mijlocește între pace și războiu, mărețul templu din forul său, rămas neisprăvit și inau-

mură frumos și îmbelșugat împodobit, și formează astfel un pseudo-portic, adică un portic decorativ și nu real ca cele din forurile amintite. Aceasta s'a întâmplat din lipsă de spațiu, ceea ce de altfel — dupăcum ne învață reconstruirea făcută după unele desene mai vechi — n'a împiedecat pe iscusitul arhitect al acestui for să deslege în chip atât de mulțumitor problema ce-i pusese întreagă construcția, îngheșuită între două foruri mari. Reliefulurile frizei pseudoporticului zugrăvesc scene din viața pașnică și gospodărească a Minervii, al cărui chip.

il deslușim ușor printre figuri și cu deosebire pe o placă din atica ce se ivește deasupra porticului, unde ea e reprezentată în obișnuita-i haină războinică. Din toate aceste resturi, atât de roase și întunecate de vreme, se întrezărește splendoarea întregii zidiri, mărită nu puțin și de statuile colosale ale împăraților apoteozăți, ridicate în for de cătră Alexandru Sever după pilda dată de August.

Dar dacă, după cercetările de până aici, privirea noastră nu s'a obosit să vadă și să se minuneze, să ne urmăm calea, să străbatem cu gândul Forul lui August și să ne îndreptăm spre laturea-i de apus. O nouă vedere și mai făloasă și mai impunătoare ni se desvăluie înainte: e minunea veacului care a văzut ajunsă la cea mai înaltă culme puterea geniului roman, e Forul lui Traian, lucrarea fără de potrivă a lui Apolodor din Damasc, fericitul ziditor al podului de peste Dunăre. Închidem ochii și-l rezidim în mintea noastră. Ne vedem intrând pe un grandios arc de triumf, pe care Senatul l-a închinat împăratului în anul morții sale. Arcul acesta poartă un splendid grup de figuri lucrate în bronz: Traian încoronat de o Victorie stă în caru-i tras de șase cai, cari sunt înconjurați de trofee și ostași. O curte pătrată foarte întinsă, forul propriu zis, în mijlocul căreia stă maestrosă statua evestră a lui Traian, e mărginită de un portic, cărui i s'adaogă, la dreapta și la stânga, câte un semicer mare cu arcade și cămări, unde de astădată se face negoț în loc de judecată. Șiruri de statui de ale bărbaților împodobesc piața. Decorațiile făcute din cai și insignii ostășești de bronz aurit așezate deasupra porticului dau acestuia un aer și mai măreț. În dreptul nostru, spre apus, se înalță deacurmezișul o clădire lungă: e cea mai mare și mai desăvârșită bazilică, basilica Ulpia, în care ca și în Forul roman zeita Themis ține cumpăna dreptății. Pe cele trei frontoane ale ei, sprijinite de cele zece coloane de jos și șase coloane mici de sus ale fațadei, admirăm câte o cvadrigă cu triumfători.

Suim câteva trepte și intrăm în bazilică, trecem pe un minunat lespezis de marmură printre cele două șiruri de coloane tari și grele ce împresoară nava centrală, aruncăm o privire la cele două apside, cu care se încheie ca de obicei clădirea la amândouă capetele, și eșim în partea

din potrivă, într'o curte pătrată mai mică, din mijlocul căreia răsare mândra și puternica columnă a lui Traian; deoparte și de alta vedem o galerie cu două caturi, urmată de marea și bogata bibliotecă elină și romană. În fund se vede un templu; dedicația de pe fronton ne spune că el e închinat de Adrian părintelui său infiietor, îndată după moartea acestuia.

Astfel eră în întregimea lui Forul lui Traian, cel mai frumos dintre foruri și cel mai mare după Forul roman. Pentru a face cu putință zidirea lui a trebuit să se sape și să se surpe un deal întreg, prelungirea Quirinalului care unea această colină cu Capitolul, netezind astfel drumul ce ducea dela foruri cătră partea nouă a orașului, Câmpul lui Marte. Rămășițele lui, eșite la lumină mai ales după săpăturile făcute de Francezi în 1812 și 1863, sunt cele mai însemnate din câte au lăsat în urmă forurile imperiale. Cine cercetează acum Piazza del Foro Traiano din centrul Romei are în fața sa terenul explorat la o adâncime de câțiva metri, apărat de jur împrejur de un zaplaz cu stâlpișori de piatră. Cele patru rânduri de coloane fragmentare de granit arată locul ocupat de bazilică; ele sunt o restaurare nouă, și nici măcar nu se știe dacă fac parte din colonada bazilicei sau a porticului. Spre nord-vest se văd temelile galeriei amintite, în mijlocul căreia se află Columna lui Traian. O parte bună din ruinele forului zac ascunse sau îngropate sub o mulțime de case mari ce înconjoară piața (sub numele de Bagni di Paolo Emilio se păstrează, într'o curte din Via di Campo Carleo, o parte din semicerul pomenit din laturea nord-est a Forului: zidurile-i de cărămidă în tăria lor sunt făcute par'că să înfrunte veșnicia). Prezența acestor case fac deocamdată cu neputință scoaterea la iveală mai departe a prețioaselor resturi. Dar cine vrea să-și dea seamă de odărele ce poate tăinuși aici pământul, să cerceteze muzeul Lateranului; într'una din săli sunt numeroase fragmente arhitectonice din care unele provin dela acest for; între ele se află bucăți de frize, ale căror ornamente florale, vegetale și chiar figurale lucrate în marmură sunt o bucurie, o desfătare din cele mai plăcute ale ochilor: meșteșugul lor dovedește o iscusință, o limpezime, o dragoste în redarea adevărului, care nu-și au păreche în istoria artei clasice.

Arhitectura și sculptura și-au dat mâna în această vreme ca plămăzirea artei romane să se ia la întrecere cu cele mai înalte măestrii ale geniului elin. Orice rest, orice fragment de lucrare artistică ce poartă pecetea epocii lui Traian e ca și o sculă de aur, pe care par'că țărânamamă a smuls-o din poghiazul vremii și cu râvnă de părinte și-a păzit-o la sânu-i menind-o pentru o lume care ar ști s'o prețuiască și să aibă cruțarea și cinstea cuvenită față de tot ce-i mare și frumos.

Din aceasta lesne înțelegem, ce pierdere cumplită și vrednică de lacrimi e risipa și spulberarea acestui for datorit celui mai bun dintre

Cezari. Ce icoană neîntrecut de măreață, clasică, înfățișă priveliștea întregului noi abia ne-o putem închipui astăzi, dar ne-o spun cei vechi, ne-o spune mai cu seamă istoricul grec Amian Marcelin, când împăratul Constanțiu, venind din Orient, a vizitat Roma pe la mijlocul veacului al patrulea: »Dar când el a sosit la Forul lui Traian, ceea ce, pe cât îmi pare, e o lucrare fără seamăn pe pământ, de care nici zeei n'ar putea să nu se mire, a stat pe loc par'că trăznit și numai ochii își plimbă asupra uriașelor zidiri, care nici cu vorba nu se pot descrie, nici pot să mai fie făcute vreodată de muritori».

George Murnu.

Floare târzie.

Un dor uitat acum te înfioară
Și nu 'ndrăsești s'ascuți a lui chemare...
Sunt flori, cari înfloresc a doua oară,
Dar sunt atât de rare.

Și iele pier în toamna cea târzie,
Se sting, cerșind o rază de lumină,
Când paseri trec în zarea plumburie,
Și codri goi suspină.

O, vezi-o, lângă marginea cărării
Străina floare blândă se apleacă, —
Și-i albă, precum albă-i spuma mării, —
Iubirea mea săracă.

Aduceți iar senina primăvară,
Mângăetori porniți de-acum zefirii,
Să freamăte cu drag pădurea iară
Poveștile iubirii.

Și vântul tot parfumul o să-ți poarte...
Adormi, adormi tu floarea mea târzie,
Din spuza celor stăpâniți de soarte
Nu-i suflet să învie!

Vai, ce puteri luminei te-arătară
Pe-o lume care nu-i a ta, dușmană?
Tu poți avea parfum de primăvară,
Minune diafană,

Și vei muri. Poate în astă noapte,
Iar peste tine bruma s'o așterne,
Vor suspină cu tainicele șoapte
Doar stelele eterne.

Străjuitoare lumilor albastre,
Clipi-vor din aprinșii ochi, — și-or trece, —
Peste mormântul visurilor noastre
Sufla-va vântul rece.

Căci toate-și au cărarea lor menită,
Din care, floare, nu te poți abate,
Și ceru-și poartă ura moștenită
Peste-ale noastre toate.

I. G. Soricu.

Ursul, Leul și Râsul.

— Poveste. —

Acum ci că ar fi fost în vremea de demult pe această lume blagoslovită de Dumnezeu, un împărat de avea trei fete și doi băieți. Tustrele fetele erau de trimis la casa lor, iar feciorii, unul eră în străinătate la învățătură, pe când cel mai mic rămasese pe lângă părinți. Împăratul acela fiind cam înaintat în vârstă și văzând că se apropie funia la par, își strânse feciorul de prin străini și într'o bună zi, chemă mai departe pe flăcăii și le zise:

— Dragii tatii, eu am să mor înainte de a-mi vedea fetele căpătuite, dar să știți că lor le este scris, să se mărite într'o singură sară câteșitrele.

Cel mai mare răspunse:

— Înțelegem, babacă, cum să nu înțelegem!

Din ziua aceea împăratul mai boli pe picioare, de slăbiciune, vre-o săptămână două, apoi se așeză în pat și adormi somnul dreptilor. Îl îngropară cu tot alaiul convenit unui cărmător de noroade, iar la patruzeci de zile îi ridicară panachida; după aceea a mai fi trecut, — câtă vreme a mai fi trecut nu putem să știm, dar iată că într'o noapte, sosi la fereastră Ursul. Bătu în geam și zise:

— Măi flăcăi de împărat?

— Auzim! răspunse vrâstnicul.

— Scoateți fata cea mai mare de mi-o dați de soție, că așa a lăsat cu limbă de moarte părintele vostru!

— Măi frate, să mai fie șase, șapte ceasuri până la ziuă; așează-te pe prisma palatului și mai așteaptă puțin, c'am voi să știm și noi cine ne este cumnat!

Când s'a lăsat ursul pe prispă, s'a cutremurat palatul; atunci se trezi fratele mai mic din somn. Se întrebă: »ce să fie asta?« apoi își aduse aminte de vorbele lui tătâne-său. Trecu în odaia surorilor sale și zise încetisor la urechea fetei celei mai mare:

— Tătăică, tătăică dragă, scoală și hai cu mine că mi-am uitat merele cele de aur în florărie și teamă mi-e să nu le fure cineva.

Fata fără să bănuiască ceva, își trase o fustă pe dânsa, și eșiră împreună, iar băietanul o dădu Ursului.

— Să știi că tu nu-mi ești cumnat, ci frate! zice Ursul și făcu pe ici încolo.

N'a fost zăbavă multă la mijloc și sosi Leul; bătu la fereastră, apoi ceru pe fata cea mijlocie de nevastă. Fratele cel mai mare răspunse:

— Omule străin, n'a mai fi decât patru, cinci ciasuri până la ziuă. Așteaptă și tu pân' s'or revărsă zorile, că mai ai un tovarăș care să-ți țină de urât.

Dar mezinul auzi și el vorba de afară și făcu cătră soră-sa cea mijlocie:

— Leliță, ia haide cu mine să vezi cum joacă nunta taței celei mari.

Au eșit împreună, iar el o dădu Leului. Leul vesel îi mulțumi din toată inima, apoi luându-și nevasta de mână, se îndreptă spre ținuturile sale.

După ce se depărtă Leul, iată că-mi sosi și Râsul la fereastră. Venise după fata cea mai mică. Feciorul cel de împărat care dedea răspunsurile, îi rugă și pe acest de-al treilea pețitor să aștepte pân' s'a lumină de ziuă, ca să-l vadă la față, zicea el, că nu poate să dea pe soră-sa așa cu ochii închiși.

Numai băietanul cel mic, sări iute din pat, se duse la sora lui și zise:

— Haide soro afară, să vezi cum mai joacă nunta l'al de tața!

Ea se luă după vorba lui iar el o dădu Râsului zicând:

— Ține, cumnate, iaca ți-am adus nevasta!

Râsul își primi soția cu multă bucurie, că asta eră cea mai frumoasă, cea mai blândă și cea mai dulce, dintre toate fetele împăratului; apoi zise cătră cumnatu-său:

— Frățieare dragă, tu mi-ai făcut un bine, dar va veni vremea când ți-oiu da și eu o leacă de ajutor! și după aceea se făcu nevăzut cu copila cea de împărat.

Când s'au sculat a doua zi dimineața, feciorul cel nătâng, așteptă să vină fetele, iar dacă văz ucă ele întârzie se duse în cămara lor, dar acolo ia-le de unde nu-s. De năcăz trecu în iatacul băiatului și dădu cu cureaua într'insul să-l trezească.

— Ce dai cu cureaua prin somn, măi căscă-tule, vrei să mă prostești ca și pe tine?

— Mă duc la biserică, când voi veni să găsească bucatele nici calde nici răci, știi colea, cumu-s mai bune!

— Îhm! Ai să găsești, că n'ai găsit de mult!

Cel mai mare plecă să asculte slujba bisericească, iar băietanul nostru rămase chipurile babă de casă. Dar el chemă fără întârziere o slugă credincioasă, și-i porunci să pună patru cai dintre cei mai zobaci la o trăsură, luă și două baniți de galbeni și Radu l-a chemat «Mă duc în lume; văd eu bine că aici n'am să o scot cu cinste la capăt, cu năucul ăsta de frate-meu. O fi mai greu ca acasă, de bună seamă; dar voi învăța și eu cum să mânâncă pita în țară străină, iar când mi-a fi dor de acasă voi uita și eu, mângându-mă astfel!»

Mergând el așa o seamă de vreme, drum neîntrerupt, ajunsese într'un oraș mare și strălucitor, unde o lume întreagă bogată se răsfață pe ulițele frumos împodobite, în rădvane și butci, ce legănau așa de duios, fericirea unor oameni că rora le-a hărăzit Dumnezeu raiul în viața asta pământescă.

— Aici îi de mine! șopti vița împărătească.

Se hotărî a poposi în acel oraș, și în scurtă vreme revedu paralele. Dacă dădă de fundul pungii, se gândi el cum să lege teiul de curmeiu că nu-i da gura răzbun. Într-o zi grăi către vizitiul său:

— Să vindem trăsura cu caii, și cu banii luați să cumpărăm o căsuță mai la marginea târgului; pe urmă tu să te însori ca să aibă cine ne găti mâncarea și astfel vom trăi cum a da Dumnezeu!

Făcură întocmai. Vizitiul se însură, luând fata unui târgoveț și pe urmă munciau cu ziua și aduceau în casă amândoi cele trebuitoare. Să pusese pe treabă feciorul cel de împărat văzând că alt chip nu-i. Și ce treabă făcea el? Se ducea în fiecare zi la grajdurile Curții împărătești; acolo seceală un cal și luă un galben, atât de lucios îl făcea de strălucea ca ziua. Azi așa, mâne deasemenea, prinseră toți vizitii o slăbiciune de dânsul, că eră harnic dealminteri și frumos la chip, — fecior de împărat ce vrei?

Acum într-o zi capul vezeteilor, luându-se de vorbă cu Împăratul îi spuse între altele:

— Doamne, Măria Ta, când ai ști ce băiat frumos, vine în fiecare zi la noi și ne săceală câte un cal; iar noi pentru mândreța și vred-

nicia lui îi dăm un galben din sâmbria noastră!

Împăratul zice:

— Să trimiteti pe cineva să mă vestească când a sosit, căci ași voi să-l văd și eu dacă zici că-i un băiat minunat!

— Prea bine, Înălțate Împărat; eu unul drept să vă spun, că n'am mai văzut asemenea flăcău, și nu-s doar pe lume de ieri de alaltăieri! răspunse capul vezeteilor.

A doua zi când tocmai sfârșise feciorul nostru de secelat calul, Împăratul răsări în prag și zise:

— Bună dimineța, băiat frumos!

Și el răspunse rușinat:

— Sărutăm dreapta, Măria Voastră!

— De unde ești? îl întrebă Împăratul.

— Din toată lumea asta; am rămas orfan și-am apucat încotro m'au îndreptat ochii și picioarele!

Cum spui că n'ai pe nimeni în lumea asta, n'ai vrea să te împaci la mine? îl întrebă din nou Împăratul.

— M'ași împacă bucuros, dar nu știu la ce treabă mi-ți pune!

— La ce treabă să te pun! Ai să te duci în fiecare dimineță cu câțiva argați, să târguești din piață hrană pentru zăvozii mei. Tu să scrii pe hârtie cumpărăturile și să-mi dai socoteala banilor; altceva n'ai de făcut!

— Bine, mă învoiesc!

Împăratul îi dădă o casă la poartă ca să locuiască într'ansa, iar el trebuia să meargă în fieștecare dimineță, să cumpere hrană pentru zăvozi, căci pe vremea aceea nu erau oști cum sunt astăzi, ci se băteau împărații cu zăvozi.

Când se întoarse din târg în ziua întâia, dădă socoteala pân' la un ban, iar restul i-l dăruî Împăratul lui. Toate așa și în alte dați că el n'ar fi peșcat din dreptul altuia, ferească Dumnezeu. Astfel trăia acolo iubit de cătră toată lumea, până și slujitorii ceilalți de obicei pizmătareți și mâncându-se între ei mai rău decât câinii, nu-i găseau nici un cusur și adeseori ziceau cătră Împărat:

— Tare-i cuminte, băiatul ăsta, Înălțate Împărate! Se dăduse la brazdă băietanul nostru, se lovise cu capul de pragul cel de sus și acum îl vede și pe cel de jos. Dar Împăratul nu mai putea de bucurie, că găsisse un om credincios în mânuirea banilor.

Numai trei zile i-a fost dat să târguiască, că

a patra zi noaptea au sosit la dânsul cumnații lui: Ursul, Leul și Râsul și i-au durat, față 'n față, cam la o asvârlitură de băț de palatul împărătesc, un altul mult mai măestrit și mai plin de podoabe.

Împăratul s'a trezit înainte de vreme, crezând c'a răsărit soarele; se sculă și când văzù mândreța aceea de palat zise cătră nevastă-sa:

— Dragă, hodinești?

— Nu!

— Eși afară și vezi pentru cine am ținut noi închisă fata în douăzeci și patru de odăi cu douăzeci și patru de lăcăți. Iaca unde stătea norocul fetei. De ar fi încai vre-un fecior din oameni, iar nu vre-un prost cu farmazonii în cap!

Dar Ursul îi făcuse lui cumnatu-seu un leagăn atârnat, îl așeză într'ânsul, apoi îi dădù blende și-l vrăji să nu se trezească până a doua zi de mează, ca să nu mai poată merge la artelnicie în târg. Iar într'un cuier i-au atârnat trei rânduri de straie crăiești și trei săbioare, că nu se mânau hainele un fel cu altul sau o sabie cu cealaltă.

Împăratul dacă văzù că se ridică soarele în prânzul cel mare și băiatul n'are de gând să se mai scoale, trimise un logofăt să vadă ce-i cu dânsul.

Logofătul se întoarse înapoi zicând:

— N'am putut să intru că mi-au dat ochii în lacrimi de strălucirea aurului!

Atunci se urcă însuși Împăratul, pe scările acelea de marmură albă, intră în câmara unde leagănul purtă încetșor ca într'un vis pe feciorul de împărat, îl opri cu mâna și zice:

— Scoală, măi băiete, că-i soarele în amiază mare; nu ți-e foame?

Atunci el se trezi și când îl văzù pe Împărat dinaintea sa grăi:

— Măria Ta, fă înainte că te ajung din urmă!

Iar el s'a îmbrăcat c'un rând de straie și a pus o sabie la brâu; după aceea intră în locuința împărătească.

Cum păși peste prag nu-i dădură răzbum și-l întrebă:

— Spune-ne drept, ești tu fecior de împărat au ba?

— Da! răspunse băiatul.

— Și încotro e împărăția, pe care tatăl tău o stăpânește?

Atunci flăcăul îi povesti cine a fost taică-său, și cum s'a făcut de a placat razna prin lume.

Împăratul se bucură grozav la auzirea acestei vești, că acela eră mai marele lui. După aceea sosit și împărăteasa de-l văzù, apoi scoaseră și fata din închisoare unde o țineau zăvorită. Împăratul zise:

— Ui-te, copila mea, ce mire ți-a găsit taica; îți place au ba?

Ea plecă ochii în jos rușinată, se făcù roșie ca o cireașă, apoi îngână:

— D-ta știi, tată, că eu nu ți-am întors cuvântul d-tale, niciodată înapoi!

Feciorul de împărat, când văzù fata aceea frumoasă, așa ca o căldură dulce îi înconjură inima; ea se uită atât de galeș la dânsul și erau amândoi atât de potriviți, că nu se putea să nu-și cadă dragi unul altuia. Cu bucurie se învoiră amândoi și făcură o nuntă de cele strașnice, că se duse vestea peste nouă mări și nouă țări.

După nuntă, feciorul de împărat zise:

Cum am venit eu o trăsură cu patru cai așa voiesc să mă duc. Să nu-mi luați în nume de rău dorința mea, tată-socrule și mamă-soacră, da-i bine ca d-voastră să rămâneți singuri că nu se pot îngădui cei tineri cu cei bătrâni și apoi nu-i bună socoteala să trăiască ginerele cu al de socru-său, la un loc.

De, măi băiete, dorința noastră ar fi fost să mai rămăi, dar dacă ție îți place așa, du-te.

Bagă însă de seamă și-ți păzește nevasta ca ochii din cap, că eu am ținut-o veșnic închisă cu douăzeci și patru de lăcăți de frica unui zmeu!

— Ce dracul, dacă nu mi-oiu putea păzi nevasta, atunci ce mă mai numesc bărbat!

— Taci, măi băiete, nu zice lucru mare; mai bine bate-te cu mâna peste gură și zi Doamne fe-rește de ceasul cel rău!

În sfârșit se despărțiră. El călători un timp până ajunse la marginea unei ape curgătoare pe malul căreia îi înălțase cumnații lui un palat frumos, și se așeză acolo.

Trăia astfel în fericire și pe zi ce trecea își găsiă nevasta mai vrednică de dragoste, că ea nu pierdea nici un prilej ca să-și arete podoabele sufletului ei, cu care o făcuse Dumnezeu aleasă între femei.

Într'o seară stăteau amândoi în ceardac, privind spre asfințit cum soarele vărsă razele lui de foc, roșii, și cântau dintr'o armonie, când deodată zăriră pe drumul mare o mogâldeață

ce veniã spre curtea lor. Dacă se mai apropiã deosebiriã cã-i un bătrân cãlare pe o iapã albã, cu șase picioare, din care unul era tăiat dela mijloc. Moșneagul merse întins la dânsii, le dădũ bunã sara, iar dupã aceea se rugã de gũzduire, cã n'are unde se hodini în noaptea aceea.

Feciorul de împãrat, minte crudã, nedeprins încã cu viclesugurile omenești, nu bănui nimic și il primì bucuros pentrucã și omul cel mai înțelept, cu greu scapã de lanțul amãgitorului. Se culcarã într'o odaie cu douã paturi; bătrânul pe-un pat, iar tinerii pe celalalt.

Tinerii, ca tinerii, dupã ce mai glumirã între dânsii, adormirã ca niște copii, fãrã nici o grijã. Bãtrânul însã viclean, se sculã binisor, ameti c'un fel de doitorie pe nevastã, apoi o legã la spatele lui; spate la spate, o cetlũ așa de bine, de parcã erã lipitã de dânsul; pe urmã eși afarã, gãsì alba la scarã, încãlecã și pe aici țì-e drumul; iar pe feciorul cel de împãrat il solomonise sã nu se trezeascã decãt a douã zi demeeazã.

Pasã-mi-te, acesta erã zmeul, din pricina cã ruia împãratul își ținuse fata inchisã cu douãzeci și patru de lãcãți; dar îi fusese scris se vede cã mai la urmã tot sã nu scape.

Când se trezi a doua zi feciorul de împãrat și nu vãzũ nevasta lângã dânsul și bătrânul deasemenea pierise, fãcũ amãrit:

— Ia acesta a fost zmeul, și eu cap sãc, n'am priceput, parcã mi-a luat dracul mințile!

Îl nãpãdirã lacrimile de durere, cã i-a furat nevasta, dar se gãndi el cã plãnsul nu-i folosește la nimic, de aceea se duse la fierar și porunci sã-i facã: trei cãrje de fier și trei perechi de opinci de fier. Încũlțã o pereche de opinci, luã o cãrje în mână, celelalte le puse în spinare, chemã vezeteul și zise:

— Uite cheile, vezi îngrijește bine de gospodãrie, cã eu mã duc sã-mi caut femeia. Când oi veni, la un an, la doi... la zece, sã gãsese toate în bunã rãnduialã!

Și plecã tare mãhnit, dar cu nãdejde în suflet. Rãtãci el prin pustietãți vre-o trei ani de zile, pãnã când ajunse la palatul Ursului. Aici erau douãsprezece porți de fier și la fiecare poartã sta de strajã cãte un urs.

— Ce cauți tu om pãmãntean, când nici pasãre mãiastrã nu poate rãzbate pãnã aici?

— Dați-mi drumul cã n'am pus nici nafurã în gurã de trei ani de zile, tot prin pustiuri mi-am fãcut veacul!

Sora lui il zãri și dădũ porunci celor doisprezece urși sã-i deie voie a pãși înãuntru. Ea nu-și crezũ ochilor când il vãzũ atãt de prãpãdit. L-a pus la masã dar el adormi cu lingura în mână. Dacă vãzũ așa, ea il luã în brațe și-l aruncã dupã cearșaful de pe culme, sã doarmã acolo.

Nu trecũ mult și se auzi cum veniã Ursul boncãluindu-se așa de grozav, cã se întorceau copacii cu vãrfurile în jos. Dar cum ajungeã în pragul casei, se fãceã un bărbat, de mai mare dragul sã-l privești. Pe semne cã acesta erã Împãratul urșilor. Dacă intrã, începũ sã strige cã-i miroasã a om pãmãntean.

Nevastã-sa îi spuse:

— A venit cumnatu-tãu!

— Care, cel mai mare, ori cel mai mic?

— Cel mai mic. A bãut un pic de vin și așcum doarme dus dupã cearșaf!

— Știu eu cã vine dupã femeia, uì-te ciubotica, i-am luat-o, când a trecut zmeul cu dânsa pe moșile mele! Și o aruncã pe masã. Cã zmeul trecuse prin împãrãtia Ursului, dar Ursul nu-i putuse face nimica, unde erã lipit de cumnatã-sa, ei numai îi zise:

— Alei cãne de zmeu, ai noroc cãte stele pe cer, cã mi-i de cumnatã-mea; alminteri te-ași face sã muști țãrãna cu dinții!

Deasemenea zmeul trecuse și prin împãrãtia Leului și Leul smulsese casinca din capul cumnate-sei.

Mai pe urmã se trezi și feciorul de împãrat și cum deschise ochii suspinã zicãnd:

— Of! tare mi-e dor de femeie! Iar când îi mai arãtã Ursul și cipica, leșinã. Așa erã de pierdut feciorul acela de împãrat. Bine a zis cine a zis cã nici o boalã nu-i mai grea ca dragostea. Acolo stãtũ o bucatã de vreme pãnã se mai întremã, apoi cumnatu-sãu îi dete calul care-l duse într'o clipealã la curțile Leului.

Și aici erã un palat cu douãsprezece porți și la fiecare poartã paznic cãte un leu comos și posomorit, dar leu cunoscurã calul și îi dădurã drumul înãuntru. Când il vãzũ sora-sa cea mijlocie își fãcũ cruce, apoi o prinse o mare bucurie încãt îi trase un ropot de plãns.

Nu trecũ mult și se auzi mugind în depãrtare, de se cutremurã vãzduhul, — veniã Leul spre casã. Cum ajunse la ușã se prefãcũ în om, intrã în casã și zise:

— Bine ai venit sănătos cumnate; știu eu pentru cine ai călcat atâta pustiu de drum, a avut noroc cănele de zmeu de a scăpat cu zile din mâna mea. Iar privește casinca cumnatei.

Cum văzū broboada neveste-sei, feciorul cel de împărat leșină din nou. Leul se uită lung la dânsul apoi zise:

— Măi, dar Românul ăsta îi fermecat rău de muierē! Dupăce se trezi, Leul nu știă cum să-l mai îndatoreze, dar nu se lipiă de el nici o veselie, că-i eră inima măhnuită. Când se implinī trei zile de ședere acolo, Leul îi dădū calul său ca să poată ajunge mai curând la cumnatul lor Râsul.

Acolo găsi numai pe sora lui cea mai mică, că Râsul eră dus la vânătoare. Sora începū să lăcrimeze de bucurie și pe urmă îl întrebă ce mai este pe acasă; iar el îi povesti tot ce se întâmplase și ce necazuri îi abătuse piciorul prin pustietățile acelea depărtate.

Curând sosi și Râsul, care cum trecū pragul și zise:

— Ai venit cumnate după nevestă; de, dacă n'ai deschis ochii a cui e vina? Zmeul a trecut ou cumbata și prin împărăția mea, dar n'am putut să-i fac nimic, că eră lipită de dânsul. Ehei, ce l-ași mai fi făcut să-mi rează gurguiul opinii. Atăta, am luat și eu inelul din degetul cumnatei, iar lui i-am tras o batjocură de l-au răs și căni!

Că Râsul acelā așa fel de om eră, că de te-ar fi luat în batjocură, te făcea de răs că nu te mai spălai nici cu toată apa mărilor. Pe urmă îi arătă inelul, iar tânărul împărat leșină a treia oară, șoptind cu glas stins:

— Of! Tare mi-i dor de femeē!

Râsul se uită cu milă la dânsul și zise:

— Mari sunt minunile tale, Doamne, așa om slab de înger nici c'am mai văzut; pe semne c'a beut zamă de tăfulă, de vine el așa zor, nevoie, atăta cale!

Iar nevestă-sa îi zise cu muștrare:

— la nu mai rāde și d-ta, nu vezi săracul, cătu-i de galben și istovit la față?

În sfârșit, feciorul de împărat își venī în simțiri. Stătū și la Răs trei zile. Cumnatu-său, a patra zi zise:

— Dacă spui că ți-i așa dor de nevestă ia calul meu și du-te la zmeu că-i în hotar cu mine. Pe dânsa vei găsi-o în florărie, pune-o pe cal și pornește încoace.

El plecă foarte bucuros, iar când s'au văzut plânseră amândoi ca niște copii, apoi ea îi povesti viața ei chinuită și cât l-a dorit pe dânsul. În urmă plecară zoriți din grădina zmeului.

Zmeul însă, aveā iapa cea albă năzdrăvană, care cum simți că ei au fugit, necheză odată de auzi zmeul. El eși afară și întrebă:

— Ce ți-e, iapă neburnă, n'ai apă de beut și iarbă de păscut?

— Ba toate aceste le am, stăpâne, dar pe împărăteasa ce o aduseși pentru nepotu-tău, ți-a furat-o din florărie!

— Avem vreme de mâncat și de beut?

— Avem!

Zmeul își stârși masa, încălecă și cât ai bate în palme îl ajunse pe feciorul cel de împărat. Luă nevasta îndărăt, iar cătră dânsul zise:

— Te iert întâioară și până în trei ori, că așa-i datina din bătrâni, dar să știi că a patra oară te sfârșesc de viață!

Feciorul de împărat se întoarse întristat și povesti lui cumnatu-său întâmplarea, apoi zise:

— Am luat-o, dar ce folos m'a bătut, că mi-o smulse cănele de zmeu din brațele mele!

Râsul ca să-l facă a mai uită dorul nevestii, luă scripea din cuiu și începū a cânta. Și așa eră scripea aceea că de trăgeai într'un fel cu arcușul, orice vietate care se află înaintea ta rămâneă ca moartă; iar când duceai arcușul pe strune în alt chip, săreau la joc și morții din morminte.

Când începū Râsul a cânta, jucau scaunele, tîngirile de pe cuptor de credeai c'au dat alte cele peste dânsule.

După ce-i trase și feciorul cel de împărat, un ropot, fără de voie, se așeză amărit pe o laviță, neputându-și ogoi supărarea, iar din gură nu mai conteneā:

— Of! Tare mi-i dor de femeē!

Râsul atunci îi zise:

— Mai încălecă odată calul și du-te, poate acuma ți-a merge în plin!

Plecă feciorul cel de împărat dar păți ca și întâiași dată; mai încercă și a treia oară, iar zmeul după cuvântul dāt îl iertă și atunci.

El însă nu se puteā astămpără, vărsă lacrimi neconținut și steteā veșnic gânditor. De aceea porni și a patra oară să-și vadă nevasta, ce-a fi a fi, se gândi el. La plecare Râsul îi așeză și doi desagi pe cal. Vezi, Râsul eră năzdrăvan, știă ce are să se întâmple.

El porni vesel, ajunsese cu sănătate, o luă din grădină, hățui calul îndărăt și se tot duse.

Când îi necheză iapa că iar a venit feciorul cel de împărat, zmeul făcu mânios:

— D'apoi, măi băiete, până azi ți-a fost, că ulciorul nu merge de multeori la apă!

Și plecă ea un vârtej după dânsul. Il ajunsese și din fugă îl tăie drept în două bucăți. Puse o bucată într'o desagă, alta în cealaltă, apoi dădu calului un lat de sabie pe spinare, zicând:

— Du-te unde-a dus surdul roata și mutul iapa! iar pe nevastă o luă înapoi.

Calul simți nenorocirea, că o ținu într'o goană până la casa Răsului.

Răsul când văzu calul la poartă, zise cătră nevastă-sa:

— Ești, dragă, afară, de vezi pe cumnatul! Soră-sa începă să-l bociască dar Răsul îi spuse că nu-i nici o primejdie.

Apoi îl scoaseră binișor din desagi, îl duseră în casă de-l așezară pe pat. Cotrobăi Răsul prin fundul lăzii, dădu peste niște doftori și-l înclăie la loc; după aceea zise cătră femeie:

— Mai ai vre-o treabă nevastă?

Iar ea îi răspunse:

— Nu!

Când a început Răsul a trage cu arcușul, a și sărit la joc cumnatu-său de pe pat, și toate cele jucau prin casă de-a minune, până și ceanul din fundul cotruței.

Dacă-l văzură învîiat, Răsul se opri din cântat și zise:

— Măi cumnate, până nu-i învăță și tu să cânti din scripea asta, poți să te ștergi pe bot de nevastă!

— D'apoi cum să învăț, cumnate, că doar nu-i ușor să zici din scripea!

— Să înveți cumu-i putea, că dacă nu, la paștele calului, îți mai vezi femeia.

Dacă văzută o alt chip n'are, se apucă feciorul de împărat să învețe și Răsul îl povățuia cum să ducă arcușul și să miște din degete. Iar când greșea îl bătea o'o vargă peste degete, și el atâta își puse inima pentru treaba asta, că în trei zile deprinse a cânta mai avan decât cumnatu-său.

Când văzută Răsul că-i jucau degetele pe strune cu inlesnire, și ducea așa de lin arcușul, zise:

— Na calul și scripea. Încalecă și te du iar pe unde ai mai fost, iar când îi fi prin dreptul

curților zmeiești să zici de două ori: «lăutar bun» și să taci!

— Bine cumnate, așa voi face! și plec.

Când ajunsese acolo, strigă după cum îl învățase Răsul și deodată alergă nepotul zmeului și-l întrebă:

— Măi lăutar, vrei să te împaci la mine la nuntă și cât mi-i cere?

— Cum să nu vreau, că doar ăsta-i meșteșugul meu, iar cât privește despre preț, să-mi dai o harabă de bani cu patru boi pe hotarul Răsului!

— Bine, zise feciorul cel de împărat, hai și ni-i face o cântare, pân' s'a da soarele în de seară, să te vedem și noi cât îți poate cureaua!

Intrară în palatul zmeului cel tânăr și începă să cânte. Atunci săriră fără voie la joc toți; zmeul, logofeții, toate slugile și împărăteasa. Cum jucau cu toți, el făcu semn cu capul nevete-sei să iasă afară, căci și ea îl cunoscuse, și când a tras odată cu arcușul, i-a culcat la pământ pe toți.

Apoi el o învăță ca să se răpeadă la zmeul cel bătrân, să-l întrebe de unde are sămânța de caț cu șase picioare. Nevasta se duse și când fu dinaintea zmeului zise:

— Moșule, pe bărbatu-meu l-ai tăiat, lăutari ne-am focmit, am venit să te întreb de unde ai sămânța de caț cu șase picioare, că de voi naște vre-un băiat, aș dori să-și capete și el un asemenea cal, ca să ajungă împărat?

Zmeul cel bătrân îi arse o palmă, iar ea începă să scâncească ca un copil; pe urmă zmeul vorbi:

— De-ai fi știut din capul tău, apoi bun cap ai avut, iar de te-ar fi învățat alții apoi bine ți-au priit!

Dupăce a mai mustrat-o, o povățul să se uite pe o ferestruică ce venia așa ca o ochiană ce apropiă lucrurile.

— Vezi muntele acela? Acolo este o iapă care nechiază la fiecă clipă și face câte un mânz. La al zecelea trebuie să zici: ptruu... ptruu... mânzișorul meu! Cine voiește să se ducă acolo, trebuie să meargă călare și să aibă nouă oi, că-i va eși înainte nouă noji de lupi, iar mânzișorul care-l va luă are zece inimi și șase picioare. Iapa mea are un picior tăiat, că eu știam numai de opt noji și când colo mi-au eșit nouă. Atunci am fost silit să taiu un picior dela iapă să-l

dau lupilor, ca să scap cu viață. Ei, acum ați-am spus?

Ea îi mulțămii apoi plecă grăbită la bărbatu-său care o așteptă nerăbdător.

Îi găsi pe aceia tot durmind duși, că puteai să tai butuci la capul lor. Deasemenea și bărbatu-său dormea de osteneala drumului.

Îl trezește și îi poveste de-a fir a părul ce auzise dela bătrân, iar el zise:

— Dragă, să mai bem și să mâncăm și să nu faci voie rea, căci în curând ne va unii iarăș Dumnezeu!

El o întrebă dacă s'a apropiat zmeul de dânsa, iar ea îi răspunse că nu. Pe urmă o dete afară din casă și când trase cu arcușul fermecat, toți cei de jos săriră la joc, par'că i-ar fi împuns cineva cu acul.

Le mai zise el vre-o două, trei brăuri cu tăituri, pe urmă îi rugă să-i dea drumul, rămânând să vină în cutare Duminecă.

Plecând dela zmeu, feciorul cel de împărat, întâlni în marginea unor horgești un lup schiop; îl rănise cineva și acum scheună sârmanul de durere, privind cum picură sângele dela picior. Lui i se făcù milă, spălă rana cu apă curată, apoi o legă frumos ca să înceteze sângele. Lupul făgădui că n'a uită binefacerea. Apoi el își căută de drum și ajunse cu bine la Curtea Râsului. Povestii pân' într'un cuvânt tot ce auzise, iar Râsul făcù:

— A zis el să iei nouă oi, dar eu îți dau zece!

Dupăce se hodini bine, încălecă calul Râsului și porni spre muntele unde eră staniștea iepii. Până sara a fost acolo.

Eră ca o arie în vârful muntelui, iar de jur împrejur brazi. Și iapa alergă pe fățaria aceea încolo și încoace. Când a nechezat odată a făcut un mânz; tocmai la al zecelea, feciorul cel de împărat a zis: »Ptruu... ptruu... mânzișorul meu!»

Și mânzul se rugă:

— Stăpâne, dă-mi drumul să sug corastă dela mama să prind putere!

Îi dădu drumul, iar mânzul după ce supse de zece ori și pentru cei nouă frați ai lui, zise:

— Acuma, suie pe mine!

— Nu dragul meu, că ești crud încă!

Și porni de acolo cu mânzul în pohod. Merse el cât merse și întâlni o noajă de lupi. Dădu o oaie; tot așa până la zece, de le isprăvi pe

toate. Când colo, ce să vezi, îi mai ieși o noajă de lupi a unsprezecea. Ce să le mai dea, că nu mai avea oi?

Nu-i veni să ciuntească frumsețe de cal, tăindu-i piciorul cum făcuse zmeul, ci mai bucuros își tăie pulpa dela picior de o aruncă lupilor. Dar acolo se întâmplase, să se găsească și lupul pe care îl lecuisse el; și tocmai lupul acela prinse în gură pulpa. El nu o înghiți ci zise:

— Tu mi-ai făcut un bine și vreau să ți-l plătească ca să fim chit! apoi îi așeză pulpa la loc așa de bine că se îndreptă pe dată. Dacă scăpă și din hopul acela, încălecă calul său iar celuiilalt îi dădu drumul să se ducă acasă.

Mai făcù câteva sărituri și fù lângă frumoasa lui nevastă. O mai întrebă odată:

— Dragă, te-ai culcat cu dânsul? iar ea îi răspunse că nu.

Atunci se plecă de pe șea, o luă binișor de suptori și-o puse pe cal; apoi plecă ca vântul cu dânsa. Nepotul zmeului rămase cu lacrimile pe obraz!

Iapa cea albă însă necheză, după cum îi eră obiceiul și zmeul o întrebă:

— Avem vreme de mâncat și de beut?

— Ba să nu mai ai!

Zmeul când auzi așa plecă numai decăt. Și când se urcă zmeul pe sus, feciorul de împărat mergea pe drum, iar când se lăsă pe pământ zmeul, se avântă feciorul cel de împărat în văzduhurile cerului.

Dar iapa văzând că o chinuie fără pic de milă zise:

— Ce mă trudești inzadar, căne de zmeu, că acesta-i fratele meu cel mai mic; iar stăpănu-său l-a lăsat de a supt de zece ori la mama, nu l-a luat cu soartea în cap, după cum ai făcut tu cu mine!

Atunci zmeul o învăță:

— Necheză cătră fratele tău de sus, că-l voi hrăni numai cu paie de orz și fân proaspăt, dacă răstoarnă pe feciorul de împărat!

Iapa necheză, iar calul spuse lui stăpănu-său. Atunci feciorul de împărat, potrivit când eră zmeul pe sus și zise calului:

— Necheză soră-tei, că de-l va trânti pe zmeu, voi hrăni-o cu otavă verde ca buratecul și voi adăpa-o numai cu roua florilor!

Calul necheză, iar iapa se întoarse cu spatele în jos, de căzù zmeul învărtindu-se ca ciocărlia,

că până jos se irosi în mii de bucățele. Pe urmă se coborî și iapa aceea albă pe pământ. Împărăteasa înclecă pe dânsa și așa s'au dus împreună la cumnatul lor Râsul, cântând de bucurie, că după atâta vreme neguroasă, ieșise și pentru dânsii soarele din nouri.

În sfârșit sosiră și eră o mare veselie, dar Râsul zise:

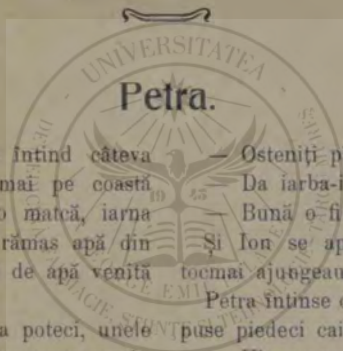
— Stați o leacă! Eși afară de a strigat din corn, că veniră și frații lui Leul și Ursul și s'au apucat pe bente, măi tată, și pe mâncate, dar mai ales pe beute, trei zile și trei nopți în sir. Și cântau din scripcă, când Râsul, când cumnatu-său, și jucau cu toți de trosniau pozelele casei sub călcăiele lor. Dela Râs o porniră la Leu, unde iar o ținură trei zile și trei nopți;

deasemenea îi mai trase un taxim și la Urs. După aceea și-au luat rămas bun dela cumnații lor și porniră spre împărăție. Acolo vezetii cel credincios stătea de pază și toate cele erau neclintite.

El începă de atunci par'că să trăiască cu ade-vărat, că viața mulțămită este mult mai dulce când vine după năcazuri ce amar te-au încercat, ca și soarele ce pare atât de strălucitor, când iese dintre norii negri și furtunile ce-au frământat cerul.

Așa trăiau că nici vânt rece nu-i atingea, iar pe sluga credincioasă o aveau în mare cinste, și dacă n'or fi murit, apoi dăinuiesc și astăzi.

Virgil Caraiivan.

Pe dealul din fața pădurii se întind câteva case ale satului, risipite, unele mai pe coastă altele mai la poale. Sub deal e o matcă, iară înghețată ici și colo pe unde a rămas apă din timpul verii, iar primăvara plină de apă venită din zăpezi.

Dealungul dealului sunt câteva poteci, unele mai înguste decât altele, cari se duc mereu costiș, cotind și șerpuid spre marea livadă din deal. Pe aci vin turmele, pe aci vin toți și toate cari se întorc dela câmp. Potecile sunt așa de bătute, că iarba nici nu încolțește cu toate că primăvara ploauă de sodomește pământul.

Vara, de noapte, flăcăi și fete, cari pe aci, cari pe șosea, mână spre livadă turmele lor de oi, ori duc la păscut boii și caii cari araseră în ajun.

Și aci în mijlocul grâului verde care se leagănă la bătaile vântului, în mijlocul florilor de primăvară cari îmbalzamează câmpul, se nască o iubire dulce ca soarele nou și mare ca lumina lui.

Erau tineri: ea plină de viață mândră și frumoasă, cu ochi lucioși și mari; el trupeș și voinic cu o mustață abia mijindă.

S'au iubit mai ales dintr'o zi, când s'au întâlnit la izlaz, — el pornise cu caii, iar ea venea cu boii la păscut.

— Osteniți boii, fată?

— Osteniți păi, au arat toată ziulica de ieri...

Da iarba-i bună?

Bună e fi...

Și Ion se apropie mai mult de fată, când tocmai ajungeau la izlaz.

Petra întinse caerul și s'apucă de tors, flăcăul pusă piedeci cailor apoi îndrăsnî:

— Uite ce nouri vin dinspre miazăzi, o plouă.

— O plouă, răspunse fata.

— Și n'ai ipingea, n'ai zăbun, n'ai nimic.

— Ia oi fugi spre casă că nu-i depărte până în deal.

La curvântul ăsta Ion lăsă ochii în pământ. Dacă de atâta vreme nu îndrăsnise el să ceară pe Petra, eră că tatăl ei moș Ion Breoi eră delurean, că delurenii făceau una, și vâlcenii alta, că dela o vreme încoace, de când se certaseră odată pentru pământ, eră vrajbă mare între ei. Nu se mai pomeneă ca o fată din deal să ia un flăcău din vale, nici un flăcău din deal o fată din vale. Satul eră împărțit în două tabere una la deal și alta la vale. Dumineca erau două hori: una la nea Radu în vale, alta la nea Constantin în deal. Și faptul se învechiă, eră ca o despărțenie puternică ce prinse a fi obiceiul.

Ion după o vreme vorbi iarăș:

— Cum e hora voastră?

— Cum să fie? ca horele.

— E lume multă?

— E multă.

— Dar nea Ion ce face?

— E la moară cu cumătru Stancu.

— Ei, nu e a bine — zise flăcăul după un timp — o să plouă.

Tăcură, nori negri se ridicau din asfințit și fulgerile luceau spre cornul caprii, apoi unul luci mai aproape și tunetul bubui.

— Vine furtuna, zice Ion.

— Doar' n'o veni acușia.

— Ei nu, acum o să pice.

— Atunci mă duc, să nu m'apuce.

— Ce te duci, te apucă pe drum, mai bine stai de-om vedeă și om vedeă, mergem la nea Părvu pădurariul.

— E hei, lasă mai bine mă duc.

Și Petra începă să-și strângă furca, fusul și toate apoi se duse să-și aducă boii cari se despărtaseră. Fata îi mână spre potecă și porni cu ei.

— Și te duci, ai?

— Mă duc, da.

— Și nu mai stai?

— Mi-e că o plouă.

— Ia, ți-oi da ipingea mea.

— Dec — zise fata — și porni cu boii spre sat.

Ion rămase locului și se uită după ea, ș'apoi cum fata se întoarse la el cu ochii ei mari, flăcăul își porni și el caii de grabă și o ajunse, și mânănd vitele porniră alături spre sat.

Flăcăul avea ca o teamă să-i vorbească, tot ce i-ar fi spus ar fi fost mai puțin decât ceea ce simțea în inima lui și luând mâna fetei o privi cu ochi rugători.

Ș'acum mergeau alături pe poteca prăfuită ținându-se de mână, nu-și vorbeau și nu puteau vorbi, dorul le eră mare și oprise orice graiu...

Dar furtuna se apropiă și când niți nu se mai gândeau la ea, norii se desprinseră și ploaia mare porni.

Ion luă ipingea și o aruncă pe umerii fetei, dar fata mai cutezătoare îl trase spre ea și îl acoperi cu haina, flăcăul o luă de după mijloc și amândoi, alături, intrară în sat.

*

A doua zi pornise mașina de bătutul porumbului în curtea boierească; acolo delurenii se întâlneau cu vâlenii și munceau împreună la munca boierească. Dar și aci cântau să se des-

partă, unde munciă delurean nu se pomenea vâlcean, fetele din deal cărau porumbul cu mercitele și cele din vale erau cu butia la apă.

Logofătul, om șiret, căută foarte des să împace lucrurile, căci cearta eră rea nu numai pentru oameni dar și pentru munca boierească.

Pe Ion îl pusese la încărcatul sacilor, că eră flăcăul voinic și silitor, și cum Petra căra porumbul în mercic la vânturătoare, flăcăul putea s'o vadă de câteori trecea.

De multeori Ion, ridicându-se dela muncă și așteptând alt car la încărcat, putea să prinză pe furis o privire sau un zimbet, care îi umplea inima întreagă; dar munca eră grea, soarele nou primăvăratice ardea ș'apoi veni și vremea prânzului, mașina se opri, iar oamenii alergau încoace și încolo, căutându-și fiecare de mâncare.

Cum Petra se spălă pe obraz la puțină, Ion se apropiă de ea:

— Petră, mi-i greu Petră — zise el — și o privi lung.

Fata își ridică ochii spre ai lui și flăcăul văză bine în ei lacrimi de durere și de dor.

Dar lelea Mărină, mama fetei, o strigă cu ciudă:

— Hai Petră, hai!

— De că viu — zise fata — și plecă spre locul unde maică-sa așezase de mâncare.

De câteva zile muierile vecine cu moș Ion Breoi nu mai tăceau. Văzuseră pe Petra intrând în sat alături cu Ion sub o ipingea și vorba muierescă își luă drumul. Azi șopti una, mâne vorbi alta până când ajunse la urechea Mărinei. Femeia certă fata așa de tare, că Petra umblă o zi întreagă cu ochii roșii și sufletul ei se oțeli mai tare, și inima ei se umflă mai mult de dorul lui Ion.

Tinerii se întâlneau la bătutul porumbului, apoi se vedeau în sat, la coasă, că pogoanele de fân erau alături, și dragostea creștea în ei odată cu nădejdea mare a Românilui; odată cu grâul care înfrățea și se mărea crescând perie; odată cu ovăsul cel subțire care eră ici și colo culcat de vânt și ploi.

Pe la sfârșitul Florarului grâul făcū spic și își arătă mustața mare și țepoasă, iar ovăsul porni a-și face bob.

Tot câmpul își da la iveală bogăția întreagă, florile răspândeau miresme de miroșuri și Românul începea munca lui strașnică de câteva

luni, începea lupta mare de prefacere și de străngere a holdelor mănoase.

Trecu vremea macilor roșii, cari umpleau câmpul și împetriștau holdele, trecu vremea secerișului; boierul și Românii își adunaseră grânele și într'o dîmîneată tot satul auzi, cel dintâi fluerat al mașinei de treer, care se apucă de tocat patele și de curățit grânele.

Acolo deseori Ion găsiă prilej de vorbă cu Petra și dragostea lor eră bogată ca grâu din pogoane.

Și trecu vreme, până a două zi de Sftul Ilie, mașina porni ca de obicei, dar muierile nu mai tăceau și fetele din deal puneau mâna pe obraz și clătinau din cap; munca mergeă greu, că vorba eră prea mare.

Cum mai multe fete și neveste făceau larmă mare, logofătul, trecând pe lângă ele, le luă la ceartă.

— Și mai tăceți odată, suratelor, vedeți-vă de treabă.

Una mai tătoșă răspunse:

— Ce, nu putem vorbi?

— Puteți dar prea vă umblă gara, mai mult ca mașina.

— Ia vorbim și noi d'ale noastre, auzi ci că fata lui moș Ion Breoi din deal a fugit cu Ion al Stancului.

— Că bine a făcut — zise logofătul — ce eră mândria aia să nu vă mai dați după Vălceni, auzi nebulie pe capul vostru, ia vedeți-vă de treabă.

Și femeile s'apucară iar de vorbă.

Toată ziua munca merse anevoie, muierile nu mai tăceau și la fiecare trecere logofătul le luă la ceartă.

Faptul eră adevărat, tinerii fugiseră; tot satu o știă acum. Lelea Marina se boceă toată, numai moș Ion eră mai liniștit.

— Lasă muierie — zicea el nevestii — dacă așa i-a fost norocul.

— Ei da, ou găseă un delurean de ai noștri.

— Dacă i-a plăcut ăla.

Dar satul se miră, tinerii nu erau nicăiri, toți erau îngrijorați, numai logofătul râdea pe sub mustați.

Și într'o zi cum veniră mai mulți Români în curtea boierului, îi văzură pe amândoi în casa logofătului și tot satul află de viclenia lui.

Se făcu nuntă mare în curtea boierească, boierul îi cunună și la nuntă băură și vâlenii băură și delureni, și întinseră hora mare impreună, hora de înfrățire. Și toată vrajba satului se stinse odată cu nunta Petrii și mulți flăcăi din vale porniră spre deal, petrecând acasă fetele cari jucaseră la nunta Petrii.

Nicolae A. Berindei.

Departe.

Departe 'ntr'un colț de grădină
E o laviță scundă de gllii,
În jarul ei crește salfină
Și jale de-a sfintei Mării.
Asupra-i să 'nehină bogate
Langi ramari din galbinal tei
Spre iarba cu vârfuri plecate,
Ce-și leagănă spicele ei.
Pădarea-i vecină cu teid
Naiele și spini le despart,

Pe care se arcă hemeial
Podoaba răritului gard.
Priveghitori sant regine
Și domnul grădinei. — poet
La teial cu laviță vine,
De-și mângăie visul, și 'necet
Iși tremară ruga de seară
Când zarca se stinge 'n apas,
Și 'n liniștea caldă de vară
Se scutară floarea de sas.

Maria Cunțan.

Liniște.

Eu nu știu ce puteri ne iau cuvântul. —
Par'că Duhul-Sfânt ne împresoară,
Străjuitor al gândului. — Și vorba
L-ar turbură, fecioară.

De ce taci tu? Nu-i cântec de mărire
Să 'ntrecă viersul dorurilor tale...
Și-auzi, zefirii ne veslesc iubirea
În tainice chimvale.

Și-avem atât de multe a ne spune,
Doi frați rătăcitori pe căi străine,
Acuma întâlnești, își țes alături
Nădejdea lor de bine.

O, spune, spune care ursitoare
Ți-a dat în chip atâta duloșie,
Ce flori au plâns cu lacrimile tale,
Tu, visului solie?

Neprihănită ca un gând de înger,
Ce zei mi te-au trimis așa curată,
Minune dulce, tu, minune sfântă,
Minune adorată!

Și cântă-mi. E în inimă-ți sădită,
Ca 'n freamătul păduri 'n miez de vară,
Cântarea cea mai dulce ce-a cântat-o
Pe lume vr'o fecioară.

De ce privești în ochii mei uimită?
Eu viu din umbra lumii ce jeleşte,
Eu viu din lumea celor fără soare,
Lumina mă orbește.

Eu viu de unde lacrimile-s roua,
Ce câmpu 'n diamante-l investmântă. —
Cum aş putea să-ți spun cât mi-ești de dragă? —
Eu știu visă, tu cântă.

Și poate... Cum în soare să 'nfiripă
Al ciocârliei viers ce mișcă slava,
Sub ochii tăi cântarea fericirii
Pe lira mea suna-va.

I. D. Soricu.

Unei logodnice...

Cum sameni tu, cu 'ntăia mea iubire
— Iubirea cea dintâi și cea din urmă!
Aceleași ochi blăjini în strălucire
Când mă privesc, nelineștea mi-o curmă.

Și fruntea ta ovală, marmoree
E-aceeaș frunte albă, luminată
De flacăra ce arde 'n ea curată
Schimbând într'o zeiță pe-o femeie.

Imi pare c'ai descins ca o părere
Din vechiu portretul ei săpat în minte:
Te văd trăind în Ea, de mai nainte,
Cu chipul pal de studiu și veghere.

Și-mi place rana veche să mi-o sânger, —
Fermecătoare buze arcuite
Tot astfel ați rămas încremenite
Într'un suris nevinovat de înger!

A vechii fericiri, tu stea târzie
De ce răsari, când fericirea-i stinsă?
Ori torța remușcării vrei aprinsă?
Ce cauți tu cu tainica-ți solie?

Te-apropie prin visul meu ușoară
Să simt trecutul drag cât de aproape-i,
Să nu 'nțeleg din lacrima pleoapei
Că te-am pierdut; — pierdută a doua oară!

D. Nanu.

Cronică.

Literatură pentru tinerime. O mare scădere a culturii noastre este lipsa de cărți pentru copii. Ne plângem mereu de deprinderile rele ale societății noastre, care, în mare parte, nu caută plăcerile mai alese și în același timp folositoare pe care le oferă lectura cărților bune, ci își pierde timpul cu distracții stupide și adeseori dăunătoare și moralității și sănătății.

E bună critica socială, fiindcă ea ne descoperă răul. Dar cu atâtă încă n'am folosit mult. Trebuie să se caute cai și mijloace de îndreptare. A încercă însă să convertești pe niște oameni îmbătrâniți în deprinderi rele, se știe că este, de cele mai multe ori, o osteneală zadarnică.

Nu; munca de reformă trebuie să se îndrepte asupra generațiilor tinere. Dar cum vrem să creștem o generație care să înțeleagă mai bine folosul neprețuit al cărților bune, dacă n'avem cărți bune pe care să le putem da în mâna copiilor, știind că deprinderea este cel mai însemnat factor în pedagogie.

În privința aceasta stăm în adevăr foarte rău. Nu na gândim la o comparație cu Germanii sau alt popor cu cultură veche, dar și vecinii noștri, Ungurii, ne snt absolut superiori prin felul cum au înțeles importanța cea mare a bibliotecilor pentru copii. Căci de acestea este vorba. Cu câte o carte singuratică numai, oricât de binevenite sunt și acestea, încă nu se ajunge departe, mai ales în împrejurări ca ale noastre. Trebuie să se facă o muncă sistematică și de cătră oameni pricepători și de talent, trebuie să apară serii, biblioteci bine îngrijite supt foarte raporturile, cari să cuprindă tot ce are și ce va produce literatura noastră pentru acest mare scop național, ce stă mai presus de interesele unor preocupări străini ai bibliotecilor de popularizare. În privința aceasta, noi, Ardeleanii, cari ne păzim cultura și școala noastră cu atâtă luptă, în mijlocul atâtor mizerii, nu putem face reproșuri destul de aspre fraților din Țară, pentrucă ne lipsesc de acest sprijin, pe care ar avea cea mai sfântă datorie a ni-l da și care ne-ar aduce un folos neasemnat mai mare decât toate laudele superficiale la adresa zbuciumărilor noastre culturale.

Unde sunt în România liberă și bogată societățile literare cari, asemenea celor ungurești, să editeze cărți și biblioteci ieftine pentru mic și mare? Ce fac sutele de profesori secundari, relativ atât de bine situați, în timpul liber pe care li-l îngăduie cele 12 ore pe săptămână? Nu simțesc și în școlile lor lipsa cea mare a unei literaturi bune și sănătoase pentru tinerime?

Pe când institutele de editură din Budapesta ne inundă, în fiecare an cu prospecte de cărți nouă pentru tinerimea școlară, pe care le vând în condițiile cele mai avantajoase, dela București abia dacă ne sosește, din când în când, câte o solie mai bună, cum a fost acum doi ani «Robinson în Țara românească» al d-lui Gorun, care a făcut o adevărată revoluție printre tinerimea care citește la noi românește.

Și dacă lipsesc încă societățile literare, oare n'ar putea Academia să destine o sumă oarecare pentru acest scop

și să încredințeze pe vre-o câțiva oameni, cari au dovedit pricepere și interes, cu alcătuirea unei astfel de biblioteci; sau, cel puțin, să sprijinească întreprinderile răslețe cari se fac în direcția aceasta. Școlile noastre ar fi, de sigur, și mai recunoscătoare Academiei noastre atât de darnice, dacă ar primi, pe lângă publicațiunile științifice și voluminoasele anale ale diferitelor secții, an de an, și câte un mic dar pentru bibliotecile elevilor.

În astfel de împrejurări, orice încercare izvorită din gândul curat de a aduce folos neamului și pornită cu pricepere și cu răvnă e vrednică de toată lauda și încurajarea.

Cu atât mai mult, când încercarea se face la noi, în nenorocitul nostru Ardeal.

O astfel de încercare socotim a fi «Biblioteca copiilor și a tinerimei» de A. O. Maior. Ea a ajuns acum la al treilea volum, care a apărut, zilele aceste, în editura «Luceafărului».

Dacă deja vol. I, și al II-lea au fost întimpinate cu bucurie și cu laude, atât din partea criticilor cât și din partea publicului, volumul cel nou merită o primire și mai caldă și o răspândire cât mai mare. Se vede că este rodul unor precupări îndelungate și se vede că volumul acesta a știut să profite din experiențele celorlalte două. Astfel a devenit o carte de mare valoare și importanță literară. Ea dă copiilor bucăți scrise de câțiva dintre cei mai buni scriitori ai noștri de astăzi. Brătescu-Voinești lucrează volumul printr'o fină și înduioșătoare poveste de Crăciun, din care sufletele cititorilor vor putea să mibă, pe lângă emoțiile de plăcere, atâtea alte foloase. Dl. G. Goga contribuie cu o foarte frumoasă poezie pentru copii, «Moș-Crăciun». Urmează o traducere după A. Daudet de Bassarabescu, «Cea din urmă lecție», o splendidă lecție de patriotism... francez. D-soara Maria Cunțan are o poveste în versuri, «Vultur-împărat» de toată frumșea. Dl. Sadoveanu povestește cu cunoscutoa-i măiestrie o tradiție populară străveche despre descălecatul țerilor românești, poveste care simbolizează atât de bine însemnătatea acestei cuceriri. D-na A. O. Maior publică o poveste, «Fusul Maicii Domnului», din care cetitori și mai ales cetitoarele vor învăța ce putere vrăjitoare poate avea chiar și un fus, dacă se învârtește mereu și o înduioșătoare piesă în 2 acte «America», cu un subiect țărănesc și actual, foarte bine ales pentru copii. La sfârșit «Pașanii unui gândac» cu deseneuri ușoare de imitat și o ghicitoare.

Cartea apare cu 20 de ilustrații frumoase, printre cari vre-o câteva reproduceri după tablouri de Grigorescu, o idee foarte fericită de a deprinde gustul copiilor deja de mici cu forme artistice și de a le îmbogăți imaginația cu figurile celui mai mare pictor al neamului nostru.

În sfârșit, formatul, tiparul, hârtia, lucruri de mare însemnătate la o carte pentru tinerime, sunt admirabile, iar prețul de 1 cor. credem că li asigură cu desăvârșire răspândirea pe care o merită.

O carte bună n'are nevoie de multă laudă și noi credem

că o simplă înșirare a cuprinsului ca cea de mai sus este cea mai bună recomandare pentru ea. A. O. Maior a găsit calea cea bună și-și câștigă mari merite, dedicându-se unei cauze atât de importante și totuși atât de neglijate la noi.

Un profesor.

Grigorescu. Cele două reviste fruntase din România au câteva pagini împodobite cu reproduceri din tablourile lui Grigorescu și câte un articol asupra vieții și activității lui. În «Convorbiri Literare» (Nr. 8 pe August) serie dl Al. Tzigara-Samurcea, căutând să fixeze locul lui Grigorescu în istoria picturii și arătând în ce consistă valoarea artistică veșnică a pânzelor zugrăvite de dânsul. «El poate fi considerat ca întemeietorul unei școli noi, care începe și sfârșește tot cu el. » Artă lui e trăsura de unire între peisagiștii mari ai primei jumătăți a secolului al XIX-lea și impresionistii cari deschid era cea nouă. Intre Corot și Monet e locul românului Grigorescu — zice dl Al. Tzigara-Samurcea, sfârșind: «Grigorescu a eternizat sub cel mai frumos al ei aspect România veacului nostru. Lui îi revine locul de cinste între fruntașii neamului nostru.»

În «Viața Românească» din Iași revista poporanistă a dl-ului C. Stere, dl Al. Vlahuță, prietenul intim al lui Grigorescu, publică splendide reproduceri după pânzele pictorului, între cari și «Grigorescu de el însuși», un interesant autoportret al măiestrului, și un articol cald asupra vieții acestui geniu românesc. Articolul nu se poate citi fără acea înduioșare până la lacrimi, pe care ti-o trezește în suflet viața senină, luminoasă și grea a unui mare artist zugrăvit de a prieten poet.

Cităm: «Lecții, în înțelesul obișnuit al cuvântului, n'a dat. Dar viața lui simplă, bunătața, cinstea, singurătatea de sfânt în care a trăit, renunțarea la orice foloase personale și mândrul dispreț pentru toate desertațiunile omenești, iubirea de țară, munca neadormită și adâncă pasiune pentru bine, adevăr și frumos — nu sunt oare și acestea, acestea mai ales, cea mai înaltă învățatură pe care poate s'o dea un om urmașilor lui și, din acest punct de vedere, nu rămâne Grigorescu cel mai mare profesor al vremii lui și al celei viitoare». Dl Vlahuță par'că a scris anume acestea rânduri pentru profesorii cărtitori ai zilelor noastre, cari, în numele neamului, se simt datori a înviața pe toți, înjurând și ocărând tot ce nu-i făptura sufletului lor pedant și cu multe ascunzișuri.

Mai reproducem din minunatul articol al dl-ului Vlahuță sfârșitul:

«În vara asta, s'a întors dela Govora, și-a așezat toate frumos, în casa nouă din Câmpina, și când a dat să lucreze, a simțit un junghiu. A trebuit să se culce — el care nu putea suferi să stea în pat. Asta a fost Luni, la 16 Iulie. Sâmbătă a vrut să se scoale, dar nu-l mai ajuțau picioarele. Era cald, avea stenahorie, — pe la două ceasuri din zi, după o lungă tăcere, a strigat din toată inima: «Sfârșește-l odată, Dumnezeu!» A fost cea din urmă vorbă. Sufletul a strigat-o — nerăbdător de a plecă. Si Dumnezeu l-a ascultat.

Intr'un ceas totul eră sfârșit.

Luni a fost îngroparea, Luni pe la toaca. A fost simplă,

așa cum a cerut-o el, simplă și liniștită, ca și viața lui. El dormia frumos între flori, pe masa lui de lucru, în atelier. Avea o față senină, împăcată, pătrunsă par'că de faina lucrurilor eterne care-l înconjurau.

În fund, prin largul ferestrei deschise, se vedeau munții suri. Eră o lună curată, un cer albastru și nori de aceea albi, ușori, puțin scamoșați, nori de aceea cum numai Dumnezeu și El au făcut. Și tot prin fereastra aceea voma, din ce în ce mai înțepit, un vaet, o tânguire adâncă de jale care nu poate vorbi: cănele pictorului, prietenul vechiu și credincios, tovarășul ciobanilor din atâtea tablouri, cerea să-și vadă stăpânul, și se smâncă din laț, și plâng-a duios, rugător, cu glas omenesc. Un bulgăraș de smirna înalta din cațue un firșor albastru de mireasmă... Și cum dormă așa frumos, în prohodirea unui singur preot, doi țărani, ca pe un copil, l-au luat binișor pe mâni și l-au culcat într'un sicriu de brad. De undeva, dintr'un colț al atelierului, a isbucnit un plâns, un hohot sfâșietor. Apoi s'a potolit. Lumea s'a dat la o parte să facă loc celui ce plecă astfel dintre lucrșoarele lui scumpe, din atelierul în care cea din urmă pânza — un car cu boi neisprăvit — miroșea încă a ulei.

Pe erengi de stejar l-au așezat într'un car cu patru boi. Flori de câmp, de cele cari i-au fost lui dragi, flori sfinte, i s'au presărat pe față și pe piept, pe ochii lui, pe divanii lui ochi, închiși pentru todeauna, pe mâinile lui, pe divinele lui mâni incrementate pentru todeauna.

Moravari. În mai multe rânduri s'a exprimat în coloanele acestor reviste amarăciunea ce trebuie se cuprindă orice suflet cinstit în fața destrăbălării anarhice care băntuie în puzderia de tiparuri periodice din România. Diapazonul stilar al presei politice a sacrificat foarte puține din urâtele note balcanice; în locul unei discuții de idei, a cultul ridicol al personalităților cu obișnuitele două coarde: tamata laudei și înjurătura. Ce poate fi mai caracteristic ca împrejurarea, că organul oficial al unui partid, când înregistrează discuțiile întregii «prese», simte nevoia de a le grupa sub eticheta colectivă de «simfămie», «caraghioslăcuri» etc., pentru a le reduce la adevărata lor valoare? Își mai dă cineva seamă de înalta misiune morală ce-i revine presei, pe orice petec de pământ civilizată, când în harța zilnică a gazetelor am ajuns acolo, încât vorbele cele mai grele se aruncă fără nici un scrupul și cu o ușurință nebună. În această goană nenorocită noțiunile și cuvintele și-au tocit rostul. Cu ce anume epitet mai poți timbră o pungașie de pe Bulevardul Colțea, când numele de «pungaș» e aruncat zilnic cutărui ministru? Care e cuvântul merit să înfiereze păcatul trădării de neam al cutărui vândut, când «trădători de neam» se numesc în fiecare ediție de seara și dimineața a jurnalelor «din opoziție» deputații din parlament? Până când se mai pot tolera asemenea pamflete vulgare, cari batjocoresc bunul simț? Decât o libertate a cuvântului care să ne nămolească în mocirla înjurăturii triviale, mai bucoresc suportăm o censură oricât de draconică. Nici un sentiment umanitar nu ne poate îndemna să deschidem zăvorul caselor de nebuni și să le dăm drumul nenorocțiilor să se plimbe pe uliți. Nici un fel de dragoste a libertății cuvântului nu ne îndrumă să suferim chiotal obrăzniciei,

Dacă supliciu la care ne condamnă prostia e mai greu de curmat, fiindcă minții nu-i poți cere mai mult decât e capabilă să dea, obraznicia poate fi strivită de disciplinele buneii cuvinții, care există în codicile tuturor societăților omenești. E o datorie elementară deci crearea unei legi de presă care să stârpească din viața noastră publică această orgie destrăbălată.

În orice societate civilizată acest soi de păcate nu se curmă numai prin rigoarea paragrafilor, ci mai întâi prin repulziunea firească a oamenilor culti. Ai fi deci în drept să te aștepti la o revoltă a mănuiitorilor chemați ai condeiului, sau cel puțin la aceea ca numele lor să nu servească drept brevêt de legalitate pentru asemenea marfa. Întrebău deci pe bătrânul profesor universitar dl. A. D. Xenopol din Academia română, în puterea cărui dogme a cinstei și buneicuvinții, — își iscălește cu o consecvență nenorocită și pe mai departe numele în pamfletul „Românul literat”? Ce sentiment de curățenie a sufletului și interpretare a datoriei de om cult îl pot îndemna să fie „redactorul” unei publicații în care se tipăresc cele mai grosolane injurii? E un act de cinste colegială a suferi publicarea celor mai murdare insulte la adresa colegului sau dl. N. Iorga? E un act de pietate literară a numi pe dl. Slavici „rândas unguresc”, „grădjar”, bun „asa și ia cinoarecii și dasagii ancestrali, și să treacă hotarul”? E un act de rațiune politică a publica că „transilvănenii (strocarii cum spuneți d-voastră) nu nenoresc țara? Ca ni-au năvălit pretutindeni, aducând cu ei umilinta și perfidia pe care un popor o câștigă într-o îndelungată solavie?... Și altele, și altele d-le A. D. Xenopol din Academia română! Și d-voastră puteți dormi liniștiți d-voastră omul cult, istoric, academicianul, etc. etc.”

Z. Bărsan și I. Agărbiceanu. Dl. Andreiu Bărsanu face următoarea apreciere în revista „Transilvania” asupra operelor tinerei scriitorii.

În volumul „Ramuri” (1 vol. în 8° cu 154 pag.) dl. Zaharia Bărsan a adunat la un loc povestirile sale publicate într-un șir de ani în diferitele noastre organe de publicitate și mai cu seamă în foiletonul „Gazetei Transilvaniei”. Sunt cu totul 19 nuvelote și schițe, partea cea mai mare amintiri din copilăria autorului sau impresii din călătoriile și primărilor făcute de dânsul. Dl. Z. Bărsan este un adevărat impresionist. El vede lucrurile din lume cu ochii săi de poet și pe acelea, ce ating inima sa simțitoare, ni le infățisează în câteva pagini pline de viață și în colori așa de vii, de prea că vedem înaintea ochilor, și la vederea lor simțim împreună cu dânsul. Autorul „Ramurilor” nu are răbdare a analiza cu deamăruntul lucrurile, pe cari ni le spune, nu are răbdare a urmări o viață de om în toate peripecțiile ei, ci se mulțamește a ne face să aruncăm împreună cu dânsul o scurtă privire asupra unui tablou vesel sau trist, asupra unei sorți jalnice sau a unei scene pline de haz, ca și când le-am vedea la lumina unui fulger sau în raza de o clipită a lunii ce trece printre nori.

Aceea ce ne arată dânsul însă e viața adevărată, tablouri rupte din natură, scene vesele sau triste, cu deo-

sebite din viața dela țară și mai cu seamă din satul natal al poetului, de care dânsul se simte așa de alipit, — cu un cuvânt: sunt ramuri verzi, iar nu niște uscături vrednice a fi călcate cu piciorul sau aruncate în foc. Și având viața, ele sunt în stare a produce viața și a impresiona pe ori și care cetitor, care are simțire în suflet. Așa de pilda, cine nu s'ar înveseli la cetirea hazliei schite „Când cu comedia” și cine nu s'ar vedea iarăș copil împreună cu poetul, cetind amintirea sa din copilărie, infidelată „La poarta Bodului”? De asemenea cine ar putea rămâne neimpresionat, cetind discretă schiță „Pe sub pădure” sau puternica nuvelotă „Furtună”?

Dl. Z. Bărsan se consideră cu drept cuvânt ca unul din scriitorii cei buni din generația mai tânără și încercările sale literare sunt vrednice de încurajare.

Aceleași calități, ba unele din ele în grad cu mult mai mare ca la Z. Bărsan, la aflăm în volumul „Dela țară” de dl. Ion Agărbiceanu (154 pag. în 8°). Dl. Agărbiceanu este o natură mai așezată și mai adâncă ca a lui Z. Bărsan. Dânsul este un observator excelent și cu deosebire viața dela țară, în mijlocul căreia se află, o pricepe în toate amănuntele ei. Agărbiceanu nu se mulțamește a arunca numai o privire asupra lucrurilor și mai vartos asupra oamenilor ce-l înconjoară, ci canta a pătrunde înlăuntrul lor și a le strabate toate tainele sufletului, jalnăindu-și astfel manifestările vieții lor. Dânsul nu se mulțamește numai a schiță, ci zugrăvește cu colori puternice, nedând uitării nici un amănunt caracteristic. Figurile sale din cele 12 nuvele și schițe nu sunt niște figuri de ceară, ci oameni în toată puterea cuvântului fiecare în felul său, fiecare cu individualitatea sa, dar mai cu seamă naturi puternice, cari din copul locului își înlănțuiesc atențiunea și te fac să te urmărești faptele și pornirile de prea că ai trăi împreună cu ele.

O singură povestire din cele 12, cuprinse în volumul, despre care e vorba, nu te lasă indiferent, ci fiecare sau te înduioșează, sau te înveselește, sau apoi te zguduie până în adâncul sufletului.

Așa de pildă te pătrunde până la lacrimi soartea tristă a lui Grigore Lupeanu din nuvela „Glas de durere”, care moare, apărându-și cinstea fetei sale; de asemenea te impresionează adânc grija lui „Costea Paduraru”, carele-și străjuște fata față de cursele baronului celui tânăr. Cât de duioasă este în simplitatea sa povestirea „Popa Vasile”, care voește să ia lumea n'cap și serie Vlădnicul, ca vrea să plece la America, ca să nu mai vadă suferind pe ficea sa mult iubită, sau „Împăcarea” între preot și dascăl în urma școalei amenințate cu închidere! Și iarăș cât de senine sunt câteva din portretele cuprinse în colecțiunea „Dela țară”, ca de pildă „Caprarul”, o adevărată cap-de-operă și baciul „Cula Mereuș” și cu câtă putere și zugrăvit „Dan Jitarul”, o adevărată figură de haiduc, pătimaș, plin de viață și fara teamă de nimeni! Și așa mai departe, până a povestirea „Hoțul”, un haiduc în toată puterea cuvântului.

Putem afirma, că dela Slavici încoace noi Români din regatul ungar n'am avut un novelist așa măestru ca Agărbiceanu. Amândoi tractează cu predilecțiune subiecte dela țară; amândoi sunt ageri psihologi și amândoi cunosc pe deplin viața omului nostru din popor. Deosebirea

este ca pe când Slavici este mai domol, mai meditativ, mai plin de reflexiuni, Agărbiceanu este mai sugestiv, mai impetuos, mai puternic, dispunând totodată și de un stil mai bogat în culori ca al lui Slavici.

Serbările meseriașilor din Sibiu. »Reuniunea meseriașilor români din Sibiu» a împlinit 40 de ani de existență. Și cum nouă Românilor nu ne place să scăpăm nici un prilej, când ne putem premei sufletul cu bucuriile serbărilor, meseriașii din Sibiu, sub conducerea d-lui V. Tordășianu, și-au serbat jubileul de 40 ani.

Serbările de acest fel au o mare însemnătate pentru noi. Mai întâiu ele ne dovedesc existența unei burghezii românești, care vrea să trăiască ca burghezie românească și de care noi avem cea mai arzătoare lipsă. Progresul și întărirea neamului nostru va înainta cu pași prea domoli, până când nu vom avea negustorii și industriașii noștri. Tendința noastră e de a crea prin toate mijloacele această clasă mijlocie, care e o condiție a vieții noastre naționale, mai ales la orașe. E destul să aruncăm o privire asupra vieții din orașul Sibiu. Caracterul sășesc al acestui oraș și puterea de a pastră acest caracter e de a se atribui numai negustorilor și industriașilor, cari se apără cu o îndărătnicie, adeseori jicnitoare pentru cei de alt neam, de orice influență străină. Văzând înmulțirea meseriașilor români — se spune — că măiestrii sași ar fi hotărît să nu mai primească ucenici de români. Bieții Sași! Te cuprinde mila de soarta acestui popor, care se apără din mâni și din picioare în contra pierii. Atârna dela îndărătnicia și vrednicia burgheziei noastre, dacă cucerirea acestui oraș vom putea-o face noi înaintea altora.

Serbările meseriașilor din Sibiu mai dovedește spiritul de organizare, fără de care nu e posibilă nici o luptă. Și lupta ce trebuie să o ducă burghezia noastră, în numele românismului, e de o hotărîtoare importanță. Câți dintre meseriașii noștri, crescând în mediu străin, nu se pierd, nu-și uită de datoriile lor sfinte față de neam. Cunoaștem cu toții atâtea cazuri, încât nu e nevoie de nici un exemplu. Singura cale de a mântui pentru neam această clasă de oameni e organizarea lor în reuniuni românești, în cari să li se cultive sufletul cu o cultură românească. »Asociațiunea» noastră va trebui să se gândească în viitor și la dănsii. În cursul anului viitor se vor aduna datele statistice privitoare la toate reuniunile românești din Ungaria și sperăm că vom găsi mijloacele de bunăînțelegere și frățească muncă spre a le întruni pe toate sub scutul moral al »Asociațiunii». În lipsa unui program de muncă unitar, a unei activități armonioase, multe dintre reuniunile noastre abia dau semne de viață sau își fărâma puterile în dibuiri. Mulți dintre meseriașii noștri se lasă răpiți de valurile socialismului, ale cărui principii în cea mai mare parte încap așa de bine în programul nostru de luptă. Prin urmare e un păcat că, purtând cravată roșie, se cred așa de străini de noi aștia! Alți proletari. Datoria reuniunilor noastre de meseriași ar fi să discute în conferințe și să limpezească capetele muncitorilor că lupta-poporului nostru e o luptă pentru democrație, pentru câștigarea drepturilor celor năcăjiți și neîndreptățiți. Și aceasta trebuie să se facă sistematic, după un plan de

mai înainte stabilit din partea unor oameni cu o înțelegere mai înaltă a lucrurilor.

Sunt alături probleme importante cari se pot încopieia de activitatea unor reuniuni de meseriași, încât am trece marginile acestei cronici, dacă le-am înșiră pe toate.

Reuniunea meseriașilor din Sibiu și-a serbat jubileul prin o reprezentație teatrală și prin un concert, ambele pe deplin reușite. Dl Tordășianu, președintele reuniunii, a fost cu drag sărbătorit, primindu-și astfel cea mai frumoasă răsplătă pentru dragostea părintească cu care se interesează de soarta meseriașilor.

Eră un moment de mulțumire sufletească, văzându-i pelerinând în șir, doi cu doi, la mormintele lui Andronic, mecenatul meseriașilor și la cel al asesorului Nicolae Cristea, care a întemeiat reuniunea la 1867 și a condus-o vreme de 30 de ani. Acesta a fost un frumos act de pietate. La teatru și la concert am admirat frumoasele prestațiuni, pe deplin mulțumitoare, ale diletanților meseriași. Ni se spune că va apărea și un istoric al reuniunii. Atunci ne vom ține de datorie a povesti mai amănunțit momentele mai importante din viața ei de 4 decenii.

Puterea întunecului. Negustoria puțin scrupuloasă a străinilor a exploatat todeauna starea culturală atât de înapoiată a sătenilor noștri. Am fost încetușaji într'o robie economică, din care ne vom desmeteci cu greu. Alături de ateputatele săvârșite la rostul nostru economic, se îndreapta multe și împotriva vieții sufletești a țărânului nostru. Și dacă alcoolismul distruge organismul trupesc, făcându-l incapabil de a-și împlini datoriile, de sigur și o îmbibare sistematică a minții cu învățături pagubitoare nu poate duce decât la o anihilare a forțelor sufletești. Dacă beutura ovreiască propagă trândăvia și produce generații de slăbănogi și rachitici, ce poate resări pe urma unor cărți menite a răspândi groaza apocaliptică în suflete, decât o complexă paralizare a voinței, o îndrumare a minții spre fatalism și a cel bigotism nenorocit care se împotrivesc oricărei tendințe de regenerare: De sigur nu numai împrejurările istorice, ci și o bună parte a lecturii țărănești a contribuit la structura sufletească a țărânului nostru. Căci ce propagă »Epistolia», »Visul Maicii preceste» și sumedenia de cărțicele apocrifice cu cari dorm sub pernă bunii noștri țărani, dacă nu întunecul celui mai medieval spirit de interpretare a vieții. Bietul om care slovenește paginile acelei cărțului nu poate înțelege nota mercantilă a rândurilor: »cumpără această carte și o împarte tuturor pretinilor tăi și vei afla mântuirea sufletului, — prețul e numai 10 cr.»... El rămâne atins de înfiorarea poveștilor, supus de groaza arhanghelilor înfricoșaji, tulburat de chipul roșu al Satanei... De aici umilinta lui în fața loviturilor, apatia aproape bolnavă în care lăncezește și acea împăcare steapă cu toate necazurile lui... Spiritul de inițiere, puterea de răzvrătire trebuincioasă în fața nedreptății, energia repulsivă atât de hotărîtoare în viața sufletească a neamurilor, — rămân stânjinite pe urma acestor citanii. Ar trebui să începă biserica o cruciată împotriva acestui comerț de suflete curate. Să-și dea seama că firul electric și puterea aburilor risipesc tot mai mult ceața tulburată

a superstițiilor și vrăjilor în care s'a legănat de veacuri sufletul amărât al bieților țărani și că în această goană care sfarmă, trebuiesc clădite de bună vreme alte temeieri ale credinții religioase.

Nu se poate face aceasta, decât dându-se în mâna cetitorilor dela sate cărți scrise de oameni de ai bisericii pricepuți în ale învățaturii lor și scriitorii iscusii. De sigur nu din aceste cărți bune face parte d. e.: »Filotea sau Intruducere la viața pia de Santulu Franciscu de Sales, tradusa în limb'a romana de Damianu Eli'a Doms'i'a ieromonacu Basilitanu alu monastirei de la Prea Sant'a Treime din Blasiu, Edițiunea a dou'a, Blasiu 1906». Această carte de 500 de pagini, frumos tipărite, e încă unul din neamăratele certificate ale dibuirilor noastre.

Negreșit că învățăturile morale ale originalului, turnate într'o limbă potrivită, ar putea avea oarecare însemnătate, deși îndatoririle duhovnicești încă e firesc să se primească cu vremea și nu pot rămânea ținute la anul 1600. Dar limba și ortografia acestor 500 de pagini e monstruoasă și e caracteristică că în anul 1906, Ardealul nostru mai poate scoate la suprafață astfel de soli întârziați ai unor doctrine — asupra cărora s'a cântat de mult binemeritul imn funerar. Poți deschide ori unde această carte scrisă turcește, dar nu-i poți surprinde înțelesul. Deschizi la »Capu XVI» care poartă titlul: »Cum u practicasese avuti'a de spiritiu pre mijlocu de meseretate reala?» și cetesti (p. 248): »Prerogativ'a de a dou'a constă că, una atare meseretate e într'adeveru mesera; ceea ce asi'a e de infielegutu; una seracia în carea omul afla stima, lauda, recunoscentia lingusitoria ajutoriu și sprigiona, atât'a-i ca avuti'a; celu pacinu unu atare seracu nu e asia de meseru cumu ar potefi. Atare e paupertatea omenilor de lume; cari fiindu-că nu sunt meseri din propria alesutura, ci din necesetate» etc. . . .

Toate »svaturile» acestei cărți sunt ținute în aceiași limbă care îți face dureri de măsele, d. e. »Capu. XXXII»: »Despre baluri și alte desfatări întru adeveru permise dar' periculose, începe astfel: Dantiurile și balurile în sene și după natur'a loru sunt indifirente; est' modu inse după cumu-su esta-di eroite, impreunute-su cu atâtea impregiurări întorte, de aducu sufletulu periclu mare... Nu vom mai chinu condeul cu astfel de »incurecamente», dar ne întrebăm cu o mirare plină de durere, cum poate fi o astfel de carte: »Aprobata prin decisiunea Consistoriulu Metropolitanu de Alb'a-Iulia și Fagarasiu la 9 Martiu 1897. Nr. 1091?». Cum s'a putut glumi atât de rău în acel 9 Martiu la Blaj? Prin o astfel de »aprobare» se obișnuște a se arăta complăcerea unei corporațiuni ca cutare operă să fie răspândită. Nu se poate zice că a fost primit aprobarea numai din punct de vedere dogmatic etc. . . și nu se poate închipui o »aprobare» fără cetire, — și dacă a fost cetită nu putea să urmeze decât cea mai strașnică anatema... Nu se aduc aceste observații decât din datorita elementară care te îndeamnă a arăta un rău.

De conștiința acestei datorii trebuie să se pătrundă și

cărturarii blăjeni, povățuindu-l pe blândul ieromonacu să-și sacrifice sau ambiția de autor sau pietatea față de greșelile trecutului. Nu au făcut-o și n'o fac nici astăzi și astfel ne întâlmim atât de des cu acea limbă stălcită în care ideile se snguramă, iar ritmul atât de limpede al graiului nostru țărănesc se înlocuște cu o schiopătare care-ți produce dureri fizice. *

La Tribunal. Am trecut și pragul acestui templu al dreptății din strada Orezului. Am început să cunoaștem și noi farmecul martiriului și sa ne câștigăm brevetul de publiciști români în Ungaria. Ca orice carieră nouă n'a fost lipsită nici aceasta de emoții. Ajunși în fața porții, bătăile inimii începură să se pripească, un val de sânge ne îmbușoră fața și ne simțeam stăpâniți de acel sentiment curios, care te cuprinde în fața necunoscutului.

Afară soare și lumină...

Ne înorntăm unul la altul și intrăm, dupăce ne-am convins că pe frontispiciul templului nu e scris: lasiate ogni speranza, voi ce intrăte...

Pe pereții intrării întunecate, hârțile de judecată, spăuzurate de cnie ruginite, se legăneau în bătaia curențului rece, venit dinspre celulele din fundul curții. Ne răsușcim repede, văzând mutra de Cerber a gardului cu un mânaunchiu de chei la brâu. Urcăm un rând de scări, sârind câte trei trepte deodată, numai să scăpăm mai îngrabă de atmosfera infernului. Sus, pe unul din coridoarele prăfuite, batea un val de lumină. Dam cu socoteala că aici trebuie să ni se dicteze pedeapsa purgatorului pentru îndrăzneșia de a fi încalcat hotarele imparăției politice fără pașaportul cauției.

Aici, Aici! — ne strigă cu fața zimboare protectorul nostru în aceste locuri, prietinu Dr. Lucian Borcia.

Se începe ședința. O sală cu pereții suri, cu bănci de lemn pentru orice public. În fața intrării tribuna judeților, în stânga catedra omului rău, în dreapta a celui bun. Ce lume tristă, încremenită! Zimbetul e un sacrilegiu în acest templu al dreptății și al durerii. Ne așezăm pe o bancă zmlățuită de neocurătenie și așteptăm. În numele Regelui îl condamnă pe un copil buimăcit, de 15 ani, pentrucă a furat niște lucruri de 5 cor., pe un zidar fiindcă a lăsat neastupată o varniță, în care și-a găsit moartea o fetița, și în sfârșit pe un flăcău pentru dragoste...

Venim și noi la rând. Intâiu »Țara noastră» se amendează cu 100 cor. pentru articolele »Pe podmol» și »Toate plugurile umbă». Apoi »Luceafărul» cu 200 cor. pentru cronicile: Adunările noastre, Tulburările din România (Nr. 7) Domniile petrec, Fum și o știre (din Nr. 11). Eșind, ne-am uitat iarăși unul la altul și cu pas, acum domol, am coborât scările casei, care ne părea așa de cunoscută. Ne gândeam ia toate mizeriile prin cari am trecut, decând brazdam ogorul literaturii și culturii noastre, ne-am adus aminte de potopul de sânge care a curs pentru libertate și, mai a glumă mai a jale, ne-am felicitat:

Cele multe înainte! și ferește, Doamne, de mai rău.

E greu până începi să-ți faci de lucru cu procurorii unguri; pe urmă sfânt să fi și nu scapi de cununa martiriului.

Știri. *Cronica neiscălită, precum și răspunderea întregă pentru tot ce se publică în această revistă privesc exclusiv pe redactorul ei dl Octavian C. Tăslăuanu. Tot Dsale e de a se adresă toată corespondența prietore la «Luceafărul».*

* Dl Alex. Tințariu ne atrage atențiunea, în «Lupta», asupra surtucarilor români din ținutul Panciovil, cari se mândresc că nu citesc românește și cari habar n'au de străduințele noastre culturale.

Acești rătăciti primească și din partea noastră cele mai dureroase condolențe.

* Dl Tit Bud, vicarul Maramurașului serie, în «Unirea din Blaj», că Asociațiunea maramurașană susține un internat de băieți în Sighet, jertfînd 5000 cor. anual. La gimnaziul piarștilor de acolo se propune limba română și religiunea românește. În 20 de comune s'au înființat însoțiri de împrumut și păstrare. În Sighet este și o școală de țesut, apoi o Asociație pentru industria casnică. Dl Bud ne mai spune că un harnic teolog, Ion Birlea, a adunat inscripțiile vechi din bisericile maramurașene și le-a trimis Academiei române spre publicare. Dl Bud adună acum date pentru istoricul școalelor din Maramuraș.

O asemenea activitate nu ne poate decât sincer bucura și am ruga pe frații maramurașeni să ne dea vesti cât mai des despre viața lor culturală.

Fotografiile bisericilor vechi din Maramuraș le-am publică bucuros și în această revistă.

* În vîrstă abia de 33 ani, a încetat din viață, în Paris, tânărul savant N. Vaschide. A lucrat în laboratorul celebrului psiholog Binnet, contribuind înuși cu câteva lucrări de seamă la studiul psihologiei experimentale. A scris și informațiuni literare mai puțin reușite. A colaborat și la «Enciclopedia Româna», scriind mai multe articole de psihologie.

* Bucovina la 18 Sept. a. c. a avut sârbătorescul prilej să asculte în Cernăuț un concert dat de societatea din București «Carmen», care e bine cunoscută și la noi de acum doi ani, când a concertat în Lugoj și Sibiu. Vrednicia mare a acestei societăți, pe lângă o ireproșabilă cultură muzicală, e că în România pentru prima oară, după multe încercări neisbutite, reușește să trăiască, cultivînd îndeosebi melodiile românești. Meritul îi revine dlui Kiriak, care e un eminent dirigent de cor și un norocos compozitor. «Carmen» mai are și meritul de a căuta legături sufletesti cu Românii din toate părțile, cucerind pretutindeni lumea cu frumoasele doine românești. Pentru bucovineni a fost cea mai senină sârbătoare concertul acestei societăți. Sufletele acestor frați necajii, ca și ale noastre, s'au înălțat o clipă pe aripele cântecului, întrezărînd visul frumos al viitorului nostru...

* Stagiunea Teatrului Național din București, anul acesta, s'a deschis cu «Răsvan și Vidra» de B. P. Hasdeu. Prin aceasta cea dintâi scenă românească a adus un omagiu frumos marelui învățat, încetat de curînd din viață.

* În «Lupta» se publică discursul cald al dlui Dr. G. Tripou, directorul despărțămîntului, rostit la adunarea generală a Asociațiunii, ținută în Bistrița.

* D-na Aurelia Vulcan a dăruit «Asociațiunii» corespondența, manuscrisele inedite și o parte din bibliotecă,

rămase dela decedatul frunțaș al vieții noastre culturale, Iosif Vulcan. Cea mai mare parte a bibliotecii a dăruit-o gimnaziului româneș din Beius. Numai de-ar fi cetită!

* La noul gimnaziu din Caransebeș limba română se propune în yese oare la săptămână. Profesor e dl Dr. Ilie Minea, pe care de sigur îl vom închină lor...

* În «Mercur de France», Nr. 246 tomul LXIX, tetim un al doilea articol asupra lui Grigorescu scris de dl Marcel Montandon. Tot în acel Nr. d-sa își continuă Scrisorile românești, cari ne-ar plăcea dacă ar fi mai complete și mai precise. În scrisoarea din urmă vorbește și de legea lui Apponyi.

* În Nr. 39 din «Sămăcătorul» poetul Șt. O. Iosif publică un fragment din drama «Zorile», cu subiect din frământările vieții noastre dela 1848. Această dramă sperăm că va fi o surprindere reușită pentru toți admiratorii poetului.

* Revista «Ramuri» din Craiova se desface tot mai mult din negura revistelor începătoare. Ultimele numere cuprind material tot mai bun și mai variat. O recomandăm cu toată căldura publicului ardelean.

* Dl Em. Gârleanu, autorul volumelor de romane, «Din băttîni» și «Cea dintîiu durere» — despre care și în această revistă se va scrie o dare de seamă — a scos o ediție critică a poezilor lui Gr. M. Alexandrescu, apărută în «Biblioteca pentru toți». De ce în «Biblioteca pentru toți» și nu la «Minerva»?

* În «Neamul Românesc», an. II Nr. 41, dl N. Iorga, comentînd minunatul discurs al d-lui Andreiu Barseanu dela adunarea generală a «Asociațiunii», ținută în Bistrița, riscă presupunerea că ascultîndu-l «atîția dintre cei de față vor fi cascăt sau atîpit ca la teorie». Noi, cari am fost între cei de față, cu bucurie îl putem asigura pe dl Iorga că rar a avut discurs un echou mai puternic în suflete, ca cel al d-lui Barseanu. A fost ascultat cu atențiune încordată și pe feșle tuturor, celor cari se preocupă de problemele viitorului nostru, puteai ceti deplina înțelegere și entuziasmul curat, trezit de fericita grupare și expunere a problemelor nouă de viață, Dl Iorga face o nedreptate înuși discursului, întunecîndu-l cu bîndăla neînțelegerii.

Tot o părere subiectivă nedreaptă a d-lui Iorga e și aceea că astăzi s'ar fi risipit «luminoasa bună înțelegere», care domîia acum doi ani în toate părțile românești.

* Despărțămîntul Sibiului al Asociațiunii a hotărît să aranjeze un sir de conferințe în sala festivă a Muzeului Asociațiunii. Directorul despărțămîntului, Dr. E. M. Cristea a invitat pe toți carturarii din Sibiu să pregătească câte o conferință «corespunzătoare referințelor și trebuințelor noastre speciale românești».

Desp. Brad al Asociațiunii asemenea a hotărît să fină sezatori literare și să studieze următoarele chestiuni: a) întocmirea casei țărănești și îmbrăcămîntea țărănilor nostru, b) nutrirea țărănilor din Zărînd, c) înființarea unei însoțiri pentru asigurarea vitelor, d) a unui cuptor de uscat poame și e) înființarea de coruri populare pe sate.

Exemplul acestor două despărțămînte ar putea fi urmat de toate despărțămîntele pe a căror teritoriu sînt mai mulți carturari, cum e al Brașovului, Beiușului, Năsăudului etc.

Atragem atențiunea Onor. noștri cetitori asupra volumelor din editura noastră de pe ultima pagină. Sperăm că toți binevoitorii revistei noastre vor căuți să le recunoscă cinseușilor, ca ele să se răspândească. Volumul Poezii de Octavian Goga a fost premiat de Academia Română, iar volumele Dela Țară de Ion Agârbiceanu și Ramuri de Zaharie Bărsan au fost distinse cu premiul Andreiu Murășianu, pe care Asociațiunea noastră îl dă în fiecare an celor mai de seamă cărți apărute la noi.

Cine comandă toate volumele, primește un rabal de 30%.

Având sprijinul publicului vom continua editura, pe care am fost siliți să o întrerupem.

Poșta Redacției.

Ion Susanu, Gara Moinești (România) La D-voastră sinceritatea și cinstea sunt calități mari și rare. Scrisoarea DV. întruindu-le pe acestea, ne vom ocupa, poate peste așteptarea DV., cu părerile ce ni le comunicați. DV. credeți că «dl Iorga e unul dintre cei mai vrednici luptători, de cari, astăzi, poporul românesc are mare nevoie». Sigur! Să nu credeți însă că numai DV. aveți privilegiul acestei credințe. Sunt mulți cari îl admira dimpreună cu noi. Când am făcut însă apel la prietini dlui Iorga, nu ne-am gândit la admiratori, ci la aceia cari — privesc lucrările mai real și mai cu sânge rece. Admiratorii sunt niște ființe bune, necesare și ele, pe cari n'am vrea să le tulburăm. Prin urmare D-voastră rămâneți în credința «că e mult mai folositor ca dl Iorga să continue activitatea sa de acum, decât — presupunând că ar lucra fără variație numai la opere istorice — ar mai așeza în rafturi două trei tomuri brăcuite». Noi credem contrariul, că dl Iorga ar aduce servicii incomparabil mai mari, dacă s'ar îndeletnici numai cu cercetări asupra trecutului nostru și chiar și poporul nostru ar profita mai mult, dacă n'ar lăsa să se brăcuiască lucrările istorice ale dlui Iorga, cum ziceți.

Spuneți că și dl Slavici are dreptate, fiindcă la DV. «un arhieru ca simplu popă a înșelat lumea de bani, ca să-și plătească scaunul, iar preoți cu greutate vorbesc așa: poporul nu trebuie sa se deștepte că atunci nu mai putem trăi noi bine.» Domnule, un englez s'a dus odată la Paris și, întâlnindu-se pe malul Seinei cu o franțuzoică cu părul roșu, s'a grăbit să-i scrie prietenului său din Londra ca toate franțuzoicile sunt cu părul roșu. Nu-i așa, că a fost ciudată logica englezului?! Vor fi arhierii slabi și la D-voastră, sunt și la noi; obiceiurile rele sunt în floare și pe aici. Vor fi și preoți inconștienți și egoiști, sunt berechet și la noi. Dar nu vor fi aceștia în majoritate, ce D-zeu?! Noi am spus numai că generalizările dlui Slavici sunt nedrepte. Dacă ele ar corespunde adevărului, ar trebui să desperăm, fiindcă orice încercare de îndreptare ar fi zadarnică. Cum vrei să cureți ogorul de neghină, când tot ogorul e numai neghină? Cum vrei să prefaci o societate imorală într'una morală, când întregă e putredă de vicii. Îți poți D-za închipui o Ro-

mânie mare și puternică în viitor, dacă astăzi păturile conducătoare sunt corupte, iar temelii țării, țărâniștea e distrusă de boale și de mizerie?! Desigur, nu! Nici noi.

Nu vom reveni deci, conform dorinței DV., asupra celor scrise în cronica «Frăție» și «Adevăr». Dă-ne voie să credem că noi avem dreptate.

Primim urmatoarea scrisoare, pe care o găsim vrednică de publicat în întregime.

Domnule redactor! Departe, foarte departe de «înstrăinatul Ardeal», trecând râuri și munți, câmpii și dealuri, ajungi într'o țară mănoasă și încântătoare, cu munți gigantic, unde domnește abundența cu cornul ei de aur, numita de poeții antici Pieria, Țara Poeziei. Aici Olimpul falnic, veșnic încoronat cu un nimb de nori, lăcașul zeilor din timpurile fabuloase, aici codri Pmdului povestesc cu farmec din fericirea vremilor apuse. Această țară au fost obiectul de căutare al multor poeți vechi și noi ai Greciei și se știe bine că tot din văile Macedoniei s'a scoborit Orfeu, zeescul poet din vremile eroice.

Și ca o parodie a vremii în primețirea-i neîncetată aceasta țară este așa de nenorocită, așa de însângerată și tristă, pe cât a fost de măreată și glorioasă altădată. Toți munții și văile Macedoniei sunt locuiți și au fost de mult de Români, iar înaintea vreme nenumărate cu păstori Români, între erau întreaga Peninsula Balcanică. Și vai, acum sunt omoriți fără milă păstori cei viteji, negustori falmoși și cinștiți, fiindcă graesc româneste. Și cine te crede că nu sunt Greci adevărați în Macedonia. — Cădă Europa vede în urmașii lui Tersit, lași și perversi, — direct coborătorii lui Achile?

Independența Greciei de astăzi și persistența neamului lor se datorește Românilor: o paralelă făcută în secolul al XVIII-lea, între Români, cari au rămas pururea viteji și liberi și Grecii decăzuți și mișei, te convinge de acest adevăr limpede. Și cine va proba aceasta dacă nu știința istorică, care cere muncă arișă; totuși studenții noștri din București se ocupă cu politica de mahală!

N'am fost noi clăcași v'odată și nici n'am avut a suferi așa cumplit ca Ardenii. Capitulațiunile date de Sultani, și cari au fost păstrate până în timpurile din urmă, dedeau toate libertățile unui popor patriarhal, tocmai pentru aceasta simțim mai adânc viforul ce se deslănțuiește. Clerul — acel factor conservator al neamului peste Carpați — este străin și e totdeauna cauza nenorocirilor noastre.

Nu găsești nicăiri acele tipuri idealizate de preoți ca «Apostolul» lui Goga, ci tipuri perverse și de ucișagi, arhierii și mitropoliți cari promit raiul aceluia cari ar omori pe un Român și iadul cu bezna lui adâncă Vlahilor.

Altă istorie avem noi, alt trecut mai luminos decât cel plin de restricte al celorlalți Români, dar tot același sânge clocotește în vinele noastre, aceleași obiceiuri avem, grăim aproape aceeași limbă și în ciuda depărtării suntem tot mai aproape sufleteste. Din această luptă înfierbântată între neamuri ce se dă aici, va triumfa odată dreptatea, căci noi credem în Dumnezeu cel drept și sfânt nu în Dumnezeul diabolic și favorizator presupus al Grecilor. Se alină suferința împartășită altuia și spindu-ne pasurile ne vom oțeli în lupta grozavă și mășteră ce ducem

pentru conservarea neamului, de altfel ni s'aseamănă așa de mult povestea, căci și noi

...avem un vis neîmplinit
Copil al suferinții
De jalea lui ne-au răposat
Și moșii și părinții.

Prea m'am avântat, în entuziazmul meu tânăr, uitând că trăiesc în țara Sultanilor, dar mi-am ușurat sufletul meu de greutatea unei mari dureri, spunând adevărul: Dixi et salvavi animam meam!

I. Foti.

Versurile trimise au uneori imagini frumoase:

Și se tot duc păstori
Se duc pribege ca norii
Prin țările de sud.

sau părți din «Cântărețul orb». Fîind un începător sub 20 de ani Va îndemnăm din inimă la scris. Arta se cucerește ca și viața! Căutați o concepție mai clară a subiectelor și apoi o versificare ireproșabila, mai ales ferivi—Vă de cuvintele banale.

G. Ș. Teiuș. E greu să fi «ostaș» al frumosului.

Șt. C. H. Am primit povestea «Craiu împărat din Soare» și se va publica în nrul IV al «Bibliotecii Copiilor și a Tinerimii». Aveți dreptate: literatura noastră pentru copii e atât de neglijată încât nu ne prea putem aștepta ca generațiunea noastră de mâine să fie mai bună ca cea de astăzi. Noi când am pornit Biblioteca Copiilor ne-am dat seama că umplem o mare lacună în educația generațiilor viitoare. Și am fi nespus

de fericiți, dacă toți cei cari ne pot da mîna de ajutor s'ar grăbi cu trimiterea contribuției lor la îmbunătățirea acestei biblioteci.

L. Dimiuș. Ne bagă în temniță cei ce-s «domni în țară». Mai bine să nu vadă schița D-tale tiparul decât noi soarele.

St. C. Craiova. Nu se poate să rimeze «bobul de plonă» (?) cu «picurul de rouă». Apoi greșeli de gramatică:

Ce dragi mi-s povestirile duioase
Ce 'n șoapta lor vrăjiți se ascunde!...

Aveți și versuri frumoase. Corecțați sau trimiteți-ne altele și — vom vedea...

H. L. Năsaud. Dintre cântece primul:

Târziu, târziu în noapte
Pe raza unei stele
Vin pribege-acasă
Și visurile mele.

Tot mai rar bat din aripi.
Și somnul le doboară
Pe raza-celei stele
Pribege iară-mi sboară.

Al doilea cu «Vină moarte, vină moarte» e mai puțin reușit. Caută să fi sincer, nu cântă ceea ce nu simți și împrietuește-te cu prozodia.

Redactor: OCT. C. TĂSLĂUANU.

Colecțiile „Luceafărul“ complete.

Legătură elegantă în pinză.

Anul I, epuizat.	
Anul II, (1903)	40 cor.
Anul III, (1904)	30 „
Anul IV, (1905)	40 „
Anul V, (1906) Ed. simplă	16 „
Anul V, (1906) Ed. de lux	25 „
Toate colecțiile împreună ed. simplă C 120 ; ed. lux C. 130.	

Colecții incomplete.

Sem. II, 1903, (nrele 9—23)	3 cor.
Sem. II, 1904, (nrele 11—24)	3 „
Sem. II, 1905, (nrele 11—24)	3 „

Cumpărăm „Luceafărul“.

Anul I, (1902), complet sau numerele: 2, 3, 6, 8, 9, 10. (In deosebi nrele 3 și 9—10.)	
Anul II, (1903), 2, 4, 7 și 24.	
Anul III, (1904), 2 și 5.	
Anul IV, (1905), 1, 2, 4, 6, 8 și 10.	

Ţi se adresa administrației noastre.

Aviz.

Intrând în ultimul quartal, rugăm pe abonații noștri, rămași în întârziere cu achitarea abonamentului, să binevoiască a ne trimite cu înțoarcerea poștei suma ce ne datorează, altfel, vom fi siliți a o încasa pe altă cale.

Totodată aducem la cunoștința cetitorilor că cererile pentru schimbarea adresei, dacă nu vor fi însoțite de taxa de 20 fileri, nu vor fi luate în considerare.

La administrația noastră se găsește de vânzare *Cristos de pe cupola Catedralei din Sibiu* pictat de Octavian Smighelschi, reproduș în colorile originale.

Incadrat în rame aurite cîstă . . . Cor. 2.50
iar cu passe-partout în rame mai fine . . . 4.—
expediat franco.

Cumpărați numărul jubilar Carol I. Prețul 1 cor. 10 bani.

TIPARUL LUI W. KRAFFT ÎN SIBIU.

9 2305

